

KRIMINALISTIČKA OBAVJEŠTAJNA DJELATNOST

Kralj, Robert

Professional thesis / Završni specijalistički

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka / Sveučilište u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:231:911779>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka University Studies, Centers and Services - RICENT Repository](#)

Sveučilište u Rijeci

Pravni fakultet

Robert Kralj

Poslijediplomski specijalistički studij Kriminalističko istraživanje

Pisani rad u Praktikumu

KRIMINALISTIČKA OBAVJEŠTAJNA DJELATNOST

Mentor: prof. dr. sc. Petar Veić

Rijeka, 2018. godine

I. SAŽETAK

U radu se obrađuje kriminalistička obavještajna djelatnost kao novi model policijske reakcije na kriminalitet. Policija i druga tijela za provođenje zakona u odnosu na kriminalitet imaju preventivnu i represivnu ulogu. Kako se većina istražnih metoda odnosi na represivno djelovanje, sve je evidentnije da je učinkovita kriminalna politika nemoguća ukoliko se ne promijeni strategija pristupa u borbi protiv kriminaliteta.

Obilježja suvremenog kriminaliteta uvjetovala su promjenu klasičnog policijskog modela rada, odnosno prijelaz s pretežito reaktivnog i represivnog na novi model rada koji se zasniva na proaktivnom načinu rada policije, a koji se ostvaruje kroz kriminalistički obavještajni model zasnovan na policijskom poslu vođenom/usmjeravanom kriminalističko obavještajnim informacijama.

Raspolaganje kvalitetnim i pravovremenim obavještajnim podacima ključno je za djelotvoran rad policije. Veliki broj zemalja usvojio je pristup rada policije vođen obavještajnim saznanjima u cilju uspješnijeg sprječavanja kriminaliteta.

Kriminalistička obavještajna djelatnost je policijska (istražna) djelatnost i filozofija, koja obuhvaća procese prikupljanja, analiziranja i vrednovanja policijsko zanimljivih podataka s ciljem efikasnijeg suzbijanja kriminaliteta na svim razinama. Suština kriminalističkog obavještajnog rada je konverzija podataka u "intelligence", odnosno obavještajnu informaciju. Obavještajna informacija omogućuje onima koji odlučuju, znači rješavaju kriminalističke istražne probleme, izabrati najbolja rešenja.

Ključne riječi: kriminalitet, kriminalistička istraživanja, obavještajna djelatnost, kriminalistički obavještajni model, kriminalistička obavještajna djelatnost, kriminalistička analitika, kriminalistička strategija.

SUMMARY

Key words:

SADRŽAJ:

I. SAŽETAK	I
II. SADRŽAJ	II
1. UVOD	1
2. OBAVJEŠTAJNA DJELATNOST	4
2.1. Pojam i definicija obavještajne djelatnosti	4
2.2. Povijest i razvoj obavještajne djelatnosti	7
2.3. Povijest i razvoj obavještajne djelatnosti u RH	9
2.4. Organizacija obavještajne djelatnosti	12
3. KRIMINALISTIČKA OBAVJEŠTAJNA DJELATNOST	16
3.1. Pojam i definicija kriminalističko obavještajne djelatnosti	16
3.2. Povijest i razvoj kriminalističke obavještajne djelatnosti	20
3.3. Razvoj kriminalističke obavještajne djelatnosti u RH	24
4. KRIMINALISTIČKO OBAVJEŠTAJNI MODEL	28
4.1. Kriminalistička strategija	29
4.2. Intelligence Led-policing	34
5. KRIMINALISTIČKO OBAVJEŠTAJNI PROCES	38
5.1. Planiranja i organiziranje	41
5.2. Prikupljanja	42
5.3. Obrada	44
5.4. Analiza	45
5.5. Raspodjela	47
5.6. Povratna informacija	48
6. KRIMINALISTIČKO OBAVJEŠTAJNA ANALITIKA	50
6.1. Pojam i definicija kriminalističke analitike	50
6.2. Razvoj kriminalističke analitike	52
6.3. Analitički proces	53
6.4. Analitička obavijest	58

7. PRIKUPLJANJE PODATAKA	61
7.1. Metodologija prikupljanja podataka	61
7.2. Izvori podataka	65
7.3. Otvoreni izvori podataka	67
7.4. Zatvoreni izvori podataka	68
8. ZAKLJUČAK	73
III. POPIS KRATICA	75
IV. POPIS LITERATURE	76
V. POPIS SLIKA	80

1. UVOD

Prema mišljenju Europskog parlamenta danas još uvijek nema dovoljno saznanja o složenosti fenomena zločinačkih udruženja i o opasnosti koja proizlazi iz prodiranja zločinačkih udruženja u društvene, gospodarske, poslovne, političke i institucijske slojeve država članica.¹ Organizirane zločinačke skupine sa lakoćom svoje zločinačke aktivnosti prilagođavaju različitim geografskim područjima te gospodarskim i društvenim kontekstima, koristeći se njihovim slabostima i osjetljivim točkama, djelujući istovremeno na različitim tržištima i iskorištavajući različite zakonske okvire pojedinih država članica kako bi uspješno poslovale i povećale profit, budući da su izmijenile vlastiti modus operandi te imaju potporu stručnjaka, banaka, javnih službenika i političara koji, iako nisu članovi organiziranih zločinačkih skupina, podupiru njihove aktivnosti na različitim razinama.

Kriminalitet poput terorizma, organiziranog, cyber kriminaliteta i slično, pojavljuje se kao dio širih društvenih i političkih pojava i okolnosti koje mogu predstavljati prijetnje za nacionalnu sigurnost. U suprotstavljanju kriminalitetu državne vlasti koriste širok spektar različitih instrumenata (vojnih, policijskih, diplomatskih, ekonomskih, obrazovnih, informativnih i slično).

Karakteristike modernog kriminaliteta nužno mijenjaju pristup njegovog suzbijanja. Kao odgovor na nove kriminalne prijetnje u svijetu su uslijedile promjene strategija i pristupa u policijskom djelovanju. Dok je ranije postojala čvrsta granica između prevencije i represije, danas to više nije slučaj. Novi, proaktivni pristupi suzbijanja kriminaliteta brišu te granice, te stvaraju nove strategije koje kombiniraju ciljne preventivne i represivne mjere na duže vrijeme. Jedna od novijih strategija u borbi protiv kriminaliteta, naročito onog organiziranog, je kriminalistička obavještajna djelatnost.

Najvažniji razlog za razvoj kriminalističko obavještajne djelatnosti je neefikasnost postojećih pristupa suzbijanju kriminaliteta. Razvojem i primjenom novih saznanja na području strateškog planiranja, strateškog menadžmenta i demistifikacije obavještajne djelatnosti, koja je bila do tada isključivo stvar obavještajnih, što znači državnih službi, došlo se do ideje da se pokušaju

¹ Rezolucija Europskog parlamenta od 25. listopada 2016. o borbi protiv korupcije i daljnjem postupanju nakon rezolucije Odbora CRIM (2015/2110(INI))

integrirati spoznaje s područja (vojne) strategije, poslovnog (procesnog) planiranja, strateškog menadžmenta, obavještajne djelatnosti i kriminalistike u novi model policijske djelatnosti.

U tom kontekstu nameće se pitanje da li su tijela kaznenog progona na čelu s policijom u dovoljnoj mjeri spremna za primjenu novih metoda rada. Nove metode zahtijevaju dodatne napore zaposlenih, ograničavaju dotada ustaljene modele ponašanja i zahtijevaju sasvim drugačiji pristup. U radu kriminalističkih službi i policije nije rijetka pojava da primjena novih metoda ne daje očekivane rezultate. Suvremene i skupe tehnologije često se stavljaju u ruke nezainteresiranih i neobučeni ljudi, koji u principu nisu osposobljeni za svoj posao, pa čak i uz upotrebu tradicionalnih sredstava.

Predmet istraživanja ovog rada je sustav kriminalističke obavještajne djelatnosti. Koncept kriminalističke obavještajne djelatnosti sadrži mnogobrojne tehnike, alate, ciljeve, itd., te u znanstvenoj i stručnoj literaturi postoji niz pojmova vezanih za sustav kriminalističke obavještajne djelatnosti.

Cilj rada je istražiti prednosti primjene sustava kriminalističke obavještajne djelatnosti u funkciji učinkovitijeg sprječavanja i suzbijanja kriminaliteta, definirati pojedine komponente sustava te predstaviti modele, metode, alate i tehnike kriminalističke obavještajne djelatnosti.

Ovaj se rad, obzirom na prethodno opisani predmet i cilj istraživanja, manjim dijelom temelji na osobnom profesionalnom iskustvu autora rada, koji je tijekom karijere obavljao poslove obavještajnog časnika te načelnika kriminalističke policije najveće policijske uprave u državi, dok se većim dijelom temelji na objavljenim stručnim knjigama i priručnicima pretežno inozemnih autora i organizacija.

Praktikum se sastoji od sažetka, sadržaja, uvoda, šest većih cjeline, sa pripadajućim pod cjelinama, zaključka, popisa kratica, popisa literature i popisa slika.

U prvom poglavlju, pod nazivom UVOD, ukazuje se na sve veću opasnost od novih oblika kriminaliteta koji su prisilili policijske i druge organizacije za provedbu zakona da moderniziraju svoje metode rada. Definira se tema rada, predmet istraživanja i cilj rada te objašnjavaju aktivnosti vezane za samu izradu praktikuma.

U drugom poglavlju, pod nazivom OBAVJEŠTAJNA DJELATNOST, navode se opće činjenice o obavještajnoj djelatnosti, nastanku i razvoju kroz povijest te se daju definicije i objašnjenja obavještajne djelatnosti.

U trećem poglavlju, koje je nositelj teme praktikuma, pod nazivom KRIMINALISTIČKA OBAVJEŠTAJNA DJELATNOST, opisuje se koncept kriminalističko obavještajne djelatnosti, razlozi i uvjeti njegovog nastanka, razvoj i integracija s drugim sustavima, definicije i tumačenja te se navode prednosti kriminalističke obavještajne djelatnosti u odnosu na druge metode policijskog djelovanja.

U četvrtom poglavlju, pod nazivom KRIMINALISTIČKI OBAVJEŠTAJNI MODEL, definira se kriminalistički obavještajni model, opisuje nastanak i razvoj više različitih modela s posebnim osvrtom na "Intelligence Led-Policing", opisuje se proaktivno djelovanje policije te navode mogućnosti primjene u praksi.

U petom poglavlju, pod nazivom KRIMINALISTIČKI OBAVJEŠTAJNI PROCES, opisuje se najvažniji proces kriminalističko obavještajne djelatnosti, objašnjavaju pojedini pojmovi te se daje prikaz i opis pojedinih stadija procesa.

U šestom poglavlju, pod nazivom KRIMINALISTIČKA OBAVJEŠTAJNA ANALITIKA, opisuje se koncept kriminalističke analitike prilagođen kriminalističkoj obavještajnoj djelatnosti, razlozi i uvjeti njezinog nastanka, razvoj i integracija s drugim sustavima, definicije i tumačenja, podjele te se opisuju pojedine metode.

U sedmom poglavlju, pod nazivom PRIKUPLJANJE PODATAKA, objašnjava se značaj podataka i informacija za kriminalističku obavještajnu djelatnost, opisuje se metodologija prikupljanja podataka te kategoriziraju i opisuju izvori podataka.

U ZAKLJUČKU sažeto se rekapituliraju iznesene činjenice i stavovi u ovom radu. Na kraju rada navodi se korištena literatura i drugi izvori spoznaja, popis korištenih kratica i popis slika.

1. OBAVJEŠTAJNA DJELATNOST

1.1. Pojam i definicija obavještajne djelatnosti

Iako se čini jednostavno definiranje obavještajne djelatnosti, i svatko od nas vjeruje da zna o čemu se radi, to u praksi i nije tako jednostavno. Naime, obavještajna djelatnost je prijevod engleskog pojma "intelligence". Dok u engleskom jeziku problem terminologije nije toliko izražen, kada se radi o hrvatskom jeziku pokazuje se kako je definiranje pojma "intelligence" u našem jeziku problematično. U hrvatskom jeziku ne postoji termin koji bi bio adekvatan terminu "intelligence" u njegovu engleskom značenju.

Kao dobar primjer može poslužiti pojam "Business Intelligence". Kada se je prije desetak godina počeo kod nas koristiti ovaj pojam u početku se prevodio kao "poslovna inteligencija", što je bio bukvalni prijevod te kao takav neprimjenjiv u našem okruženju. Dio stručnjaka, autora stručnih radova na ovu temu koristio je pojam poslovne inteligencije. Međutim, s protekom vremena i primjenom u poslovanju uvidjelo se da ovakav prijevod nije odgovarajući te se počeo koristiti pojam poslovno obavještajna djelatnost, što puno točnije opisuje predmetnu djelatnost.

To je dobar primjer da se određeni pojmovi ne mogu bukvalno prevesti na naš jezik jer gube na svom izvornom značenju. Kod odabira hrvatskog naziva za stranu riječ ili frazu, osim prevoditelja potrebno je koristiti i ljude od struke te naći najbolje rješenje.

Prema tumačenju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje² jedno od načela jezičnoga posuđivanja glasi: ako treba preuzeti koju riječ iz drugoga jezika, ne treba preuzimati i riječi koje su od nje izvedene, nego ih treba izvoditi iz hrvatske posuđenice (ako smo posudili imenicu, pridjev treba izvesti od nje prema pravilima hrvatske tvorbe, a ne iz stranoga jezika posuditi i pridjev).

Ista ili vrlo slična situacija je i za druge pojmove, kao što su npr. obavještajni podatak, obavještajna informacija, obavještajno izvješće, obavještajno saznanje, obavještajni proizvod, obavještajna prosudba i sl. Zbog nepreciznosti, a često i višeznačnosti definicija, to stvara ne

² Jezični savjetnik Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, dostupno na: <http://jezicni-savjetnik.hr> (15.1.2018.)

samo formalnu zabunu i nejasnoće, nego često dovodi i do pogrešnog tumačenja značaja, svrhe i sadržaja pojmova kao što su obavještajno djelovanje i obavještajni proizvodi.

Iz prethodno navedenih razloga, neovisno od toga što su ti termini u opticaju, postoji izražena potreba da se između njih napravi jasna distinkcija i razgraničenje, jer je očigledno da se radi o terminima koji se u značajnoj mjeri razlikuju, kako po značenju, tako i po sadržaju.

U tom kontekstu treba istaknuti da generička i općeprihvaćena definicija pojma "obavještajno" (intelligence) ne postoji. Prvenstveni razlog za nemogućnost određenja pojma "intelligence" i generičkog definiranja tog pojma zasigurno se krije u njegovoj složenosti. Pod tim pojmom Dictionary.com tumači kao "informacije o neprijatelju ili potencijalnom neprijatelju; procijenjeni zaključci iz takvih informacija; organizacija ili agencija koja se bavi prikupljanjem takvih informacija."³

Rječnik Oxford English Dictionary definira "intelligence" kako slijedi: a. znanje o događajima koje priopćuju ili dobivaju jedna od druge; informacije, vijesti, specijalne informacije o vojnoj vrijednosti ... b. dio informacija ili vijesti ... c. dobivanje informacija; agencija za dobivanje tajnih podataka; tajna služba... d. odjel državne organizacije ili vojne ili pomorske službe čiji je cilj dobiti informacije (osobito pomoću tajnih službi ili sustava špijuna).⁴

Prema Wikipediji⁵ obavještajni rad ili djelatnost je rezultat prikupljanja, obrade, integracije, raščlambe, predikcije, interpretacije i dijeljenja obavještajnih podataka. Obavještajni podatak, odnosno obavještajna informacija je svako novo saznanje o stranoj državi, kriznom području, trenutačnom ili potencijalnom protivniku i svakom drugom objektu, prikupljeno obavještajnim radom.

Prema tumačenju Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces – DCAF⁶ obavještajna djelatnost odnosi se na način na koji država poima svoje strategijsko okruženje, a koji je zasnovan na prikupljanju i analizi podataka prikupljenih od tajnih i javnih izvora.

³ Dictionary.com, dostupno na: <http://www.dictionary.com/browse/intelligence> (15.01.2018.)

⁴ Oxford English Dictionary, dostupno na: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/intelligence>

⁵ Wikipedija, slobodna enciklopedija, dostupno na:

https://hr.wikipedia.org/wiki/Obavje%C5%A1tajna_djelatnost (15.01.2018.)

⁶ Geneva Centre for Democratic Control Armed Forces, DCAF Backgrounder: Obavještajne službe, Ženeva, 2006.

Vezano za ovo tumačenje obavještajna djelatnost može označavati i:

- organizacije koje se bave izradom takvih podataka;
- aktivnosti koje obavljaju te organizacije;
- organizacijski proces koji upravlja tim aktivnostima; i
- produkt ovih djelatnosti.

Vernon Walters, bivši zamjenik ravnatelja CIA-e definira "intelligence" kao informacije koje nisu uvijek dostupne javnosti, koje se odnose na snage, resurse, sposobnosti i namjere strane države, a koje mogu utjecati na živote građana i sigurnost matične države.⁷

Službenik Nacionalnog obavještajnog vijeća SAD-a (NIC), Mark Lowenthal, "intelligence" tumači kao proces kojim se traže specifične vrste informacija važne za nacionalnu sigurnost; prikupljaju, analiziraju i koriste po nalogu zakonite vlasti, te se vlastite informacije i obavještajni proizvodi štite od stranih protuobavještajnih aktivnosti.⁸

Analiza postojećih definicija nesporno ukazuje na složenost pojma "intelligence/obavještajno." S jedne strane, pod tim se podrazumijeva informacija o drugima, a s druge, djelatnost za pribavljanje takvih informacija odnosno organizacija koja, provodeći takvu djelatnost, ima zadatak pribaviti informacije o drugima. Dakle, pojam "obavještajno" podrazumijeva i informaciju i djelatnost i organizaciju. Pri tome je potrebno istaknuti da pojam "obavještajno" (intelligence) ima kvalitativno veću vrijednost, odnosno da je kvalitativno mnogo više od informacije. "Intelligence" uključuje kontinuirano i sustavno prikupljanje, verifikaciju i analizu podataka odnosno informacija kako bi se omogućilo što potpunije shvaćanje i razumijevanje određenog problema, događaja ili situacije. Pritom je bitno da taj krajnji "intelligence" proizvod koji omogućuje razumijevanje i shvaćanje određenog problema sadrži i akcijski element, tj. da je podloga za donošenje odluka akterima nadležnima za odlučivanje, odnosno poduzimanje određenih akcija.⁹

⁷ Central Intelligence Agency - CIA, web stranica, dostupno na <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol46no3/article02.html> (15.01.2018.)

⁸ Loc. cit.

⁹ Bilandžić, M., Poslovno-obavještajno djelovanje - Business Intelligence u praksi, Zagreb, AGM, 2008., - str. 38

Pojam "intelligence" u policijskom kontekstu, bilo strateške ili taktičke prirode, odnosi se na prikupljanje, sistematiziranje, procjenjivanje, analizu i distribuciju informacija koje se odnose na kaznena djela i njihove počinitelje.

Kada govorimo o "intelligence" u kontekstu kriminalističkog rada, znači o kriminalističko obavještajnoj djelatnosti imamo u vidu obavještajnu informaciju odnosno produkt, obavještajnu službu (policijsku ili drugu) i obavještajnu djelatnost. Međutim, navodi Dvoršek,¹⁰ treba imati na umu jednu važnu razliku. Klasična obavještajna djelatnost uzima u obzir praktički sve (informacije) i služi samo informiranju korisnika. Koncept kriminalističkog obavještajnog rada predviđa monitoring samo određenih problema i traženje adekvatnih rešenja. Traženje i predlaganje rešenja predstavlja najvažniju razliku klasične obavještajne djelatnosti i kriminalističke obavještajne djelatnosti.

Temeljni koncept obavještajne djelatnosti zasniva se na ciljanom, svrhovitom i kontinuiranom prikupljanju podataka, njihovoj obradi, vrednovanju i pretvaranju u znanje koje se može višekratno i višenamjenski prostorno oblikovati i koristiti za različite interese i ciljeve. Ono što se u konceptu promijenilo, od njegova nastajanja do danas, su korisnici, intenzitet i ciljevi njegovog korištenja.

Analizirajući sve prethodno navedene definicije i tumačenja možemo zaključiti da pojam "intelligence" podrazumijeva i informaciju i djelatnost i organizaciju. Pri tome je potrebno istaknuti da pojam "intelligence" (obavještajno) ima kvalitativno veću vrijednost odnosno da je kvalitativno mnogo više od informacije. Intelligence uključuje kontinuirano i sustavno prikupljanje, verifikaciju i analizu podataka odnosno informacija, kako bi se omogućilo što potpunije shvaćanje i razumijevanje određenog problema, događaja ili situacije.

2.2. Povijest i razvoj obavještajne djelatnosti

Stalne prijetnje uvjetovale su kroz povijest stvaranje i razvoj sigurnosno-obavještajnih sustava kao zaštitu od prijetnji i opasnosti. Svaka država nastoji se suprotstaviti postojećim prijetnjama

¹⁰ Dvoršek, A., Kriminalistički obavještajni rad i njegove perspektive u kriminalistici, Fakulteta za varnostne vede Univerza v Mariboru, dostupno na: <http://www.fvv.uni-mb.si/mojFaks/Files/> (20.11.2010.), str.1.

i opasnostima te izgraditi obavještajno-sigurnosne sustave koji će zajedno s ostalim društvenim čimbenicima uspješno odgovoriti na sve ugroze.

Od samog početaka obavještajna djelatnost bila je usmjerena na ratna djelovanja. Neki od prvih primjera obavještajnog djelovanja nalaze se čak i u Bibliji vezano uz izraelsko osvajanje Palestine, dok se određeni zapisi o obavještajnom djelovanju nalaze u Egiptu, antičkoj Grčkoj i Rimu, kao i u nadaleko poznatom djelu Sun Tzua "Umijeće ratovanja". Kineski ratni teoretičar Sun Tzu u knjizi "Umijeće ratovanja"¹¹ (oko 400. pr. n.e.) piše o uporabi tajnih agenata, važnosti procjene protivnikovih snaga, vlastitih snaga, konfiguracije tla, klimatskih uvjeta i drugih faktora. Velika carstva su kroz povijest svoju moć temeljila na prikupljanju strateški važnih informacija; teritorijalna osvajanja drugih zemalja zahtijevala su vojne, geografske, gospodarske, kartografske i dr. obavijesti o njima.

Značajnija obavještajna djelatnost uslijedila je od XV. st., s razvojem međunarodne trgovine i međudržavnih odnosa; u obavještajnom radu posebno su se koristili trgovci i diplomati (uz tadašnje pomorske sile Englesku, Francusku, Španjolsku, Veneciju i dr., na našim prostorima obavještajnu djelatnost razvijala je Dubrovačka Republika).

Jedna od prvih i najstarijih organiziranih obavještajnih službi je stvorena u Dubrovniku 1301. godine, kada je Senat Dubrovačke Republike odabrao plemiće Držića i Prokulovića da utemelje obavještajnu službu. Ubrzo nakon toga, njih dvojica šalju obavještajce u druge države da prikupljaju informacije koje predstavljaju strateški interes Republike. Tako je sredinom 14. stoljeća Dubrovnik imao razgranatu mrežu agenata čiji je broj iznosio oko 1400. Oni su slali izvješća o političkim prilikama u zemlji u kojoj borave, kretanju vojske i brodova (trgovačkih i vojnih), o žetvama i drugim događanjima koja su se izravno ili neizravno doticala Dubrovačke Republike.¹²

Kolonijalna geopolitika europskih sila u XVIII. i XIX. st. ne bi bila moguća bez obavještajne podrške; za osvajanja i širenje utjecaja u Africi i Aziji nužna su bila putovanja i terenska istraživanja više europskih znanstveno-obavještajnih skupina i pojedinaca (poput R. F. Burtona

¹¹ Sun Zi, Umijeće ratovanja, Izdavač ČGP Delo, biblioteka Globus, Zagreb, 1982., str. 100-103.

¹² Špijunsko-obavještajna služba u Dubrovačkoj republici, N portal, dostupno na: <https://www.nportal.hr/lifestyle/vremeplov/7335-%C5%A1pijunsko-obavje%C5%A1tajna-slu%C5%BEba-u-dubrova%C4%8Dkoj-republici> (16.1.2018.).

i dr.). Razvoj obavještajnih službi ubrzao se tijekom I. svjetskog rata i nakon njega. Tehnološki napredak omogućio je brže i raznovrsnije komuniciranje i izviđanje te njihovo praćenje, što je olakšavalo obavještajni rad. SAD je 1908. osnovao Istražni ured za protuobavještajne i druge sigurnosne poslove (od 1935. FBI); danas vodeće britanske obavještajne službe nastale su 1909. (imaju oznaku MI, akronim od Military Intelligence; MI5 protuobavještajna i MI6 obavještajna služba); sigurnosne i obavještajne djelatnosti u boljševičkoj Rusiji od 1917. provodila je ČEKA (poslije NKVD, KGB i FSB); Njemačka je 1921. osnovala vojnu obavještajnu službu (Abwehr), itd. Tijekom II. svjetskog rata obavještajne službe zaraćenih strana poduzimale su i diverzantske, propagandne te druge subverzivne operacije.

Obavještajna djelatnost naročito je eskalirala tijekom tzv. Hladnog rata. U Hladnome ratu prijetnje sigurnosti bile su direktno vezane uz vojne sposobnosti i prijetnje nuklearnim ratom čime su definirale obavještajno djelovanje. Završetak Hladnog rata, geopolitičke promjene te naročito početak informacijske revolucije razvijanjem tehnoloških inovacija, zatim konfrontiranje proračunskim i političkim pritiscima uvjetovali su suočavanje obavještajne zajednice s problemom djelovanja u sve kaotičnijem i brzo promjenjivom globalnom okruženju.

Veliki tehnološki napredak u mnogočemu je promijenio način rada obavještajnih službi zbog bolje mogućnosti prikupljanja i obrade informacija naročito primjenom informacijsko-telekomunikacijske tehnologije. Moderna obavještajna djelatnost obzirom na globalizaciju i suvremene oblike kriminaliteta, pored standardnih područja interesa, sve više je orijentirana na suzbijanje terorizma, organiziranog kriminala i korupcije.

2.3. Povijest i razvoj obavještajne djelatnosti u RH

U Republici Hrvatskoj obavještajne službe razvijale su se s ostvarenjem neovisnosti (1991.) i u ratnim uvjetima; više odjela i ureda koji su se bavili i obavještajnim radom nastalo je u civilnom i vojnom sektoru. Obavještajna zajednica nastojala se organizirati prvenstveno po američkom uzoru; 1993. osnovan je Ured za nacionalnu sigurnost (UNS) kao tijelo za obavještajno usklađivanje, te Hrvatska izvještajna služba (HIS) kao vodeća obavještajna služba (njezin glavni cilj bio je oslobađanje područja koje su okupirale srpske paravojne snage). Uz HIS,

obavještajnu zajednicu činile su i Služba za zaštitu ustavnog poretka (SZUP; pri Ministarstvu unutarnjih poslova), Sigurnosna informativna služba (SIS; pri Ministarstvu obrane), Obavještajna uprava Glavnog stožera Oružanih snaga (ObU) i Nacionalna služba elektroničkog izviđanja (NSEI), koja je bila povezana sa Središnjicom elektroničkog izviđanja Glavnog stožera oružanih snaga. Reformom iz 2006. obavještajna se zajednica u osnovi svodi na Sigurnosno-obavještajnu agenciju (SOA) i Vojnu sigurnosno-obavještajnu agenciju (VSOA).¹³ Donošenjem Zakona o sigurnosno-obavještajnom sustavu sredinom 2006. godine i njegovim stupanjem na snagu 17. kolovoza 2006. godine, prestale su s radom Obavještajna (OA) i Protuobavještajna agencija (POA), koje su se ujedinile u novu Sigurnosno-obavještajnu agenciju (SOA), dok je Vojnosigurnosna agencija nastavila s radom kao Vojna sigurnosno-obavještajna agencija (VSOA) te joj je omogućen rad u inozemstvu.

Zakonom o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske definiran je ustroj i organizacija sigurnosno-obavještajnog sustava.¹⁴ Osnovna namjena sustava je sustavno prikupljanje, analiza, obrada i ocjena podataka koji su od značaja za nacionalnu sigurnost, a u cilju otkrivanja i sprječavanja radnji pojedinaca ili skupina koje su usmjerene: protiv opstojnosti, neovisnosti, jedinstvenosti i suvereniteta Republike Hrvatske, nasilnom rušenju ustroja državne vlasti, ugrožavanju Ustavom Republike Hrvatske i zakonima utvrđenih ljudskih prava i temeljnih sloboda te osnova gospodarskog sustava Republike Hrvatske i koji su nužni za donošenje odluka značajnih za ostvarivanje nacionalnih interesa u području nacionalne sigurnosti.

Za poslove ostvarivanja suradnje između Predsjednika Republike Hrvatske i Vlade Republike Hrvatske u usmjeravanju rada sigurnosno-obavještajnih agencija nadležno je Vijeće za nacionalnu sigurnost, a za operativno usklađivanje rada sigurnosno-obavještajnih agencija Savjet za koordinaciju sigurnosno-obavještajnih agencija.

Ured Vijeća za nacionalnu sigurnost (UVNS) obavlja stručne i administrativne poslove za Vijeće za nacionalnu sigurnost i Savjet za koordinaciju sigurnosno-obavještajnih agencija, obavlja poslove koji Vijeću za nacionalnu sigurnost omogućavaju analizu izvješća sigurnosno-obavještajnih agencija i ocjenu postizanja ciljeva rada sigurnosno-obavještajnih agencija,

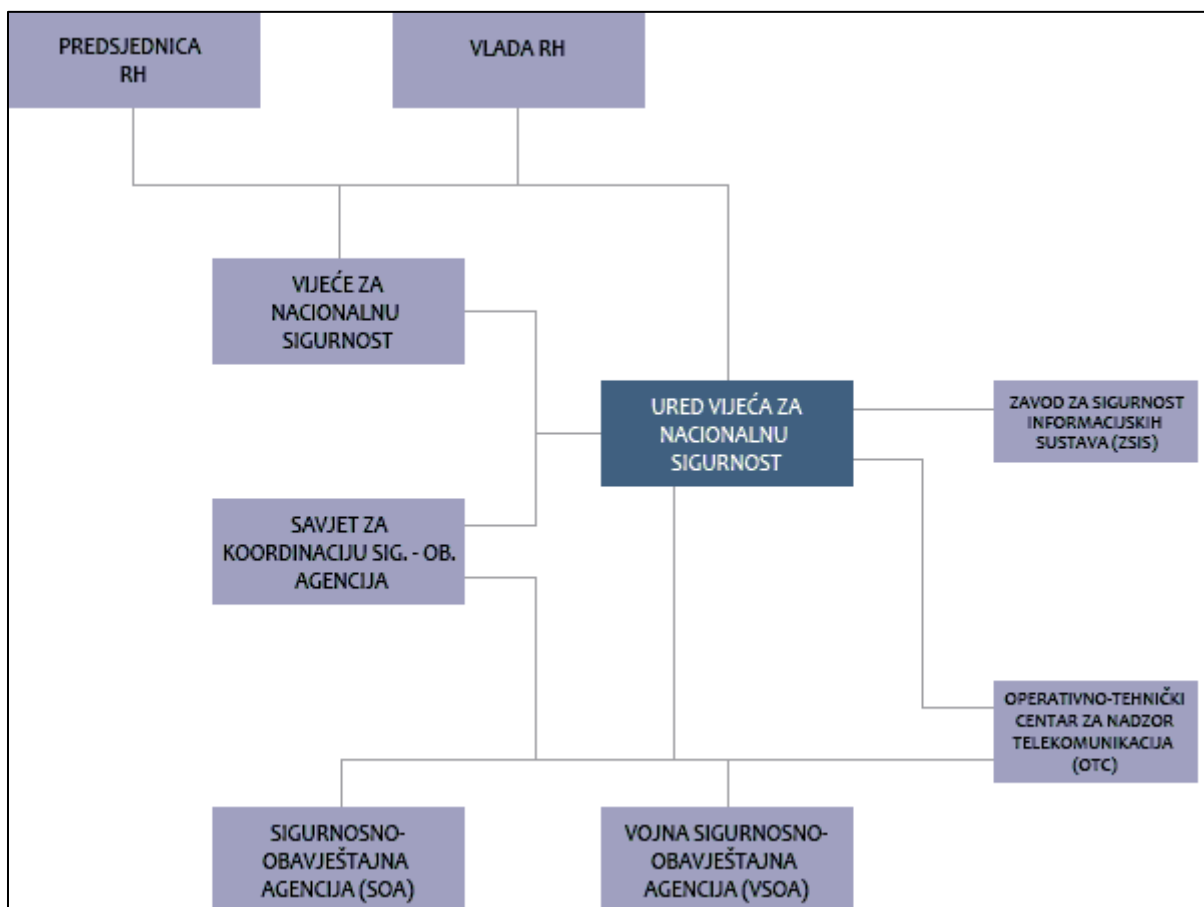
¹³ Žunec, O., Domišljanović, D., Obavještajno sigurnosne službe Republike Hrvatske, Naklada Jasenski i Turk, Zagreb, 2000.

¹⁴ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske, Narodne novine br. 79/2006.

ocjenu provođenja odluka Predsjednika Republike i Vlade u usmjeravanju rada sigurnosno-obavještajnih agencija te poslove koji Predsjedniku Republike i Vladi omogućavaju nadzor nad radom sigurnosno-obavještajnih agencija.

Zavod za sigurnost informacijskih sustava (ZSIS) je središnje državno tijelo za obavljanje poslova u tehničkim područjima informacijske sigurnosti državnih tijela Republike Hrvatske.

Operativno-tehnički centar za nadzor telekomunikacija (OTC) obavljanja aktivacije i upravljanja mjerom tajnog nadzora telekomunikacijskih usluga, djelatnosti i prometa te ostvarivanja operativno-tehničke koordinacije između pravnih i fizičkih osoba koje raspolažu javnom telekomunikacijskom mrežom i pružaju javne telekomunikacijske usluge i usluge pristupa u Republici Hrvatskoj i tijela koja su ovlaštena za primjenu mjera tajnog nadzora telekomunikacija.

Slika br. 1 - Ustroj i organizacija sigurnosno-obavještajnog sustava Republike Hrvatske¹⁵

¹⁵ Izvor: Ured vijeća za nacionalnu sigurnost, web stranica, dostupno na: <http://www.uvns.hr/hr/o-nama/shema-uvns-u-sigurnosno-obavjestajnom-sustavu-rh> (15.1.2018.).

Sigurnosno-obavještajne agencije poslove iz svog djelokruga provode na temelju: Strategije nacionalne sigurnosti, Strategije obrane, godišnjih smjernica za rad sigurnosno-obavještajnih agencija, zakona, zahtjeva zakonom određenih državnih tijela, odnosno zahtjeva korisnika rezultata rada sigurnosno-obavještajnih agencija.

U Narodnim novinama, broj 73/2017 od 26. srpnja 2017. godine, objavljena je Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. Strategija nacionalne sigurnosti razvija sveobuhvatni nacionalni koncept sigurnosti koji osigurava bolju koordinaciju, strateško planiranje, udruživanje resursa te ujednačeni razvoj sposobnosti s ciljem razvoja sigurnosnih politika koje će na nacionalnoj razini jamčiti građanima visoku razinu sigurnosti, u suradnji sa saveznicima i partnerima.

Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske ishodišni je strateški dokument kojim se određuju politike i instrumenti za ostvarivanje vizije i nacionalnih interesa te postizanje sigurnosnih uvjeta koji će omogućiti uravnotežen i kontinuiran razvoj države i društva.

Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske obvezuje sva državna tijela da donesu svoje strateške i druge dokumente kojima će, u okvirima svojih nadležnosti, određivati konkretne ciljeve, mjere, postupke i sposobnosti zaštite nacionalne sigurnosti.

Sustav domovinske sigurnosti Republike Hrvatske čine središnja državna tijela nadležna za poslove obrane, unutarnjih i vanjskih poslova, civilne zaštite, financija i pravosuđa, uključujući tijela iz njihova djelokruga te tijela sigurnosno-obavještajnog sustava. U sustav domovinske sigurnosti prema potrebi uključuju se i javne i privatne tvrtke, ponajprije iz sektora privatne zaštite te građani i organizacije civilnog društva.

2.4. Organizacija obavještajne djelatnosti

U različitim državama različito su određeni mjesto i uloga obavještajnih i sigurnosnih organizacija. Na njihovu poziciju, djelatnost i strukturu, prije svega, bitno utječu osnovne karakteristike političkog sustava konkretne države, karakteristike sustava nacionalne sigurnosti,

položaj države u međunarodnim odnosima, shvaćanje pojma nacionalne sigurnosti i organizacija vlasti.

Analizom možemo uočiti da u svijetu postoje tri grupe modela organiziranja obavještajno-sigurnosnih sustava, uvjetno nazvanih: američki, britanski i bivšeg Sovjetskog Saveza. Ujedno su ovi modeli poslužili kao podloga za izgradnju obavještajnih sustava u drugim zemljama: američki su slijedile države koje su došle pod utjecaj SAD-a nakon Drugog svjetskog rata (npr., SR Njemačka, Japan, Južna Koreja), sovjetski je bio primijenjen u državama pod komunističkim režimom, dok većina zapadnoeuropskih država ima sustav sličan britanskom.¹⁶

Suvremene demokratske države, obzirom na različite oblike ugrožavanja nacionalne sigurnosti, prijetnje i nasilje, opredjeljuju se ka uspostavljanju više obavještajnih i kontraobavještajnih organizacija s odgovarajućim unutarnjim ustrojem i sustavom rukovođenja, u skladu s političko-pravnim i sigurnosnim prilikama na nacionalnoj i globalnoj razini.

Državne obavještajne službe složenije su, opremljenije i veće od obavještajnih organizacija koje za svoje potrebe mogu imati pojedine političke stranke, multinacionalne kompanije, međunarodne organizacije, terorističke skupine i dr. U većem broju zemalja postoji više obavještajnih službi, organiziranih u civilnom i vojnom državnom sektoru. Uz njih postoje i protuobavještajne službe, koje unutar države sprječavaju djelovanje stranih obavještajnih službi. Uz tzv. središnje obavještajne službe (civilne i vojne), ponegdje postoje i tzv. resorne obavještajne službe, organizirane pri pojedinim ministarstvima (vanjskih poslova, financija, unutarnjih poslova i dr.). Obavještajne službe i srodne agencije državnoga sigurnosnog sustava čine tzv. obavještajnu zajednicu (unutar nje ponekad dolazi i do suparništva između pojedinih službi). Države koje su u vojno-političkom savezništvu razvijaju i međusobnu obavještajnu suradnju.

¹⁶ Bilandžić, M., Britanski model obavještajnog organiziranja: obavještajne institucije i nadzor njihovih aktivnosti, časopis, Politička misao, Vol XXXVII, (2000.), br. 3, str. 136.

Obavještajne službe čiji su mandati zasnovani na konkretnom pitanju ili području obuhvaćaju¹⁷:

- Vojne ili obrambene obavještajne službe koje stvaraju obavještajne podatke od značaja za planiranje obrane i podršku vojnim operacijama;
- Kriminalističke obavještajne službe koje vrše analizu podataka primarno u vezi s organiziranim kriminalom, terorizmom, korupcijom i kriminalnim aktivnostima, i time pomažu rad tijela za provedbu zakona (Law enforcement agency)¹⁸;
- Specijalizirane državne centre koji se fokusiraju na određena pitanja, kao što je npr. američki Državni centar za borbu protiv terorizma;
- Posebne koordinacijske jedinice za određena pitanja koje obuhvaćaju više aktera iz obavještajnog sektora i/ili drugih vladinih odsjeka. Primjeri za ovakvo organiziranje su, npr. nizozemski CT-InfoBox, koji koordinira antiterorističke aktivnosti obavještajnih službi, državnu policiju, imigracijske vlasti i druge agencije; i američki Ured za terorizam i financijsko-obavještajne djelatnosti pri Ministarstvu financija.

Različiti metodi prikupljanja informacija, pogotovo u slučajevima gdje se koriste tehnička sredstva, mogu uzrokovati stvaranje usko specijaliziranih obavještajnih službi. Takva tijela obuhvaćaju obavještajne službe koje se bave slikovnim podacima, komunikacijama ili kriptologijom. Američka NSA, ruski FAPSI i britanski GCHQ su, po broju zaposlenih i visini budžeta, vjerojatno najveće takve agencije.

U većim državama koje posjeduju razgranate obavještajne službe, mandati pojedinih agencija se ponekad preklapaju. Iako suparništvo između agencija ponekad može biti konstruktivno, u većini slučajeva zbog rivaliteta takva preklapanja mogu biti štetna, jer se ne razmjenjuju raspoložive informacije. Za manje države (kao što je RH) postojanje jedne objedinjene obavještajne agencije predstavlja način da se očuvaju resursi i izbjegne dupliranje aktivnosti.

¹⁷ Geneva Centre for Democratic Control Armed Forces, DCAF Backgrounder: Obavještajne službe, Ženeva, 2006., str. 3.

¹⁸ "Law enforcement agency" je engleski naziv za državne agencije zadužene i ovlaštene za provedbu zakona. Obzirom da u hrvatskom jeziku nema odgovarajućeg naziva u predmetnom radu se koristi naziv tijela za provedbu zakona što podrazumijeva državne službe kao što su policija, carina, inspekcije, državna odvjetništva i sl.

Temeljna zadaća obavještajnih službi je prikupljanje i analiziranje podataka i na taj način formiranje spoznaja relevantnih za nacionalnu sigurnost odnosno spoznaja o prijetnjama ili mogućnostima za ostvarivanje sigurnosnih ili vitalnih nacionalno-državnih interesa. Navedene spoznaje prezentiraju se širem spektru korisnika u rasponu od donositelja političkih odluka, vojnih zapovjedništava, upravnih institucija (policija, carina, inspekcije, službe za imigracije, kontrolu državne granice i dr.) do javnih ili privatnih društvenih subjekata čija je zaštita od nacionalnog interesa (npr. kritična nacionalna infrastruktura). Smisao navedenih spoznaja je u njihovom korištenju pri donošenju odluka kojima se stječu prednosti u odnosu na nositelje prijetnji ili kojima se omogućuje poduzimanje učinkovitih i zakonitih mjera sa odgovarajućim sigurnosnim učincima.¹⁹

Obavještajna djelatnost igra važnu ulogu u radu policije, no povijest nam govori da može biti i predmet zlouporabe ako se te aktivnosti ne organiziraju, usmjere i vode na odgovarajući način. Agresivno prikupljanje informacija se nepropisno primjenjivalo u prošlosti radi pridobivanja informacija o osobama za koje nije postojala razumna sumnja da se bave kriminalom. Kad se jednom dokumentiraju, te informacije mogu krenuti i u neželjenom smjeru ako nisu poduzete mjere predostrožnosti u pregledavanju, ažuriranju i vođenju datoteka. Ako se takve informacije prosljede drugim organizacijama, mogu se upotrijebiti kao temelj kršenja građanskih prava i moguće povrede građanskog zakonika.

¹⁹ Badžim, J., Obavještajne i represivne službe u suprotstavljanju kriminalitetu koji predstavlja prijetnju nacionalnoj sigurnosti, *National Security And The Future 1*, Zagreb, 2013, str. 25.

3. KRIMINALISTIČKA OBAVJEŠTAJNA DJELATNOST

3.1. Pojam i definicija kriminalističke obavještajne djelatnosti

Kao što je već prethodno rečeno kriminalitet poput terorizma, organiziranog kriminala, cyber kriminala i slično, pojavljuje se kao dio širih društvenih i političkih pojava i okolnosti koje mogu predstavljati prijetnje za nacionalnu sigurnost. U suprotstavljanju sigurnosnim pojavama i kriminalitetu državne vlasti koriste širok spektar različitih instrumenata (vojnih, policijskih, diplomatskih, ekonomskih, obrazovnih, informativnih i slično).

Koncept kriminalističko obavještajnog rada predstavlja relativno novi pristup u kriminalistici odnosno policijskom radu na suzbijanju kriminaliteta. Razvio se u državama engleskog govornog područja zbog kvalitativnih i kvantitativnih promjena u kriminalitetu i neefikasnosti postojećih koncepta.

Sustav kriminalističke obavještajne djelatnosti intenzivno se počinje razvijati kada su tijela kaznenog progona automatizirala svoje poslovne procese, odnosno implementirala različite transakcijske sustave, koji su se vrlo brzo pokazali kao generatori velikih količina podataka. S tehničke strane, kriminalistička obavještajna djelatnost razvijala se kao proces kojim su se ponajprije prikupljali podaci, te pretvarali u upotrebljive informacije. Daljnjim razvojem informatičkih sustava, omogućena je brža, sveobuhvatnija i kvalitetnija analiza prikupljenih informacija.

Najvažniji razlog za razvoj kriminalističko obavještajnog rada je neefikasnost postojećih pristupa suzbijanju kriminaliteta. S druge strane se u posljednjim desetljećima prošlog stoljeća došlo do novih saznanja na području strateškog planiranja, strateškog menadžmenta i demistifikacije obavještajne djelatnosti, koja je bila do tada isključivo stvar obavještajnih, što znači državnih službi. Tako je došlo do ideje, da se pokušaju integrirati saznanja s područja (vojničke) strategije, poslovnog (procesnog) planiranja, strateškog menadžmenta, obavještajne djelatnosti i kriminalistike u novi model policijske djelatnosti.

Što je "kriminalističko obavještajno djelovanje"? Za većinu ljudi, uključujući i kriminalističke istražitelje, pojam zamišlja slike sustava u obliku zbirke koji se koriste za pohranu i dohvaćanje

informacija koje prikupljamo o zločinu i kriminalcima. Kako se količina i raznolikost informacija koje prikupljamo proširila, postupno smo uveli sve složenije sustave koji pomažu pri skladištenju i preuzimanju. Gledano u ovom ograničenom kontekstu, uvođenje informacijske tehnologije (IT) bio je značajan uspjeh; korištenje IT-a za skladištenje i pronalaženje informacija o kriminalu sada je gotovo druga priroda operativnom kaznenom istražitelju, a nema sumnje da bez tih alata, kao uslugu, jednostavno nećemo biti u mogućnosti nositi se sa zadatkom prikupljanja i evidentiranja kriminalnih podataka.²⁰

Kriminalističko obavještajna djelatnost predstavlja pokušaj integracije saznanja s područja strategije, planiranja, strateškog menadžmenta, obavještajne djelatnosti i kriminalistike. Ona zahtjeva kvalitetne baze podataka i kompetentne analitičare s puno znanja iz područja policijskog suzbijanja kriminaliteta. U kriminalističkoj praksi se kriminalistički obavještajni rad često reducira na prikriveno prikupljanje podataka ili na operativno kriminalističku analitiku, što je u stvari samo manji dio kriminalističkog obavještajnog rada kako su ga razvili teoretičari Jerry Ratcliffe, Mike Maguire, Don Mc Dowell i drugi.

U zapadnim zemljama koncept kriminalističko obavještajne djelatnosti, nezavisno da li se promatra samostalno ili u okviru šireg koncepta nacionalne sigurnosti, je potpuno razrađen po svim segmentima, u teorijskom smislu, a u praksi je operativno upotrebljiv.

Obzirom da se kod nas, u odnosu na industrijski razvijene države Europe, Sjeverne Amerike, Japana i još nekih azijskih država, kriminalističko obavještajna djelatnost relativno kratko primjenjuje te su u praksi najčešće koriste strani izvori, prije svega stručna literatura, često se javlja problem ispravnog prijevoda pojedinih pojmova, termina i izraza. Zbog nedostatka relevantne domaće literature učestala je pojava prvo prevođenja, a zatim i preuzimanja stranih izraza, termina i sl. U tim slučajevima je teško bukvalno preuzeti strane termine i izraze, jer u različitim jezicima nemaju isto značenje ili je često nemoguće naći takve pojmovne izraze koji bi odgovarali ili bi bili analogni jezičnim konstrukcijama kod nas.

Kada je riječ o otkrivanju kaznenih djela s obilježjima prikrivenosti i organiziranosti važan je proaktivan pristup i taktika oslonjena na dugotrajno i sustavno, plansko i organizirano te tajno ili prikriveno prikupljanje i analiziranje prikupljenih podataka. Na navedeni način se proces

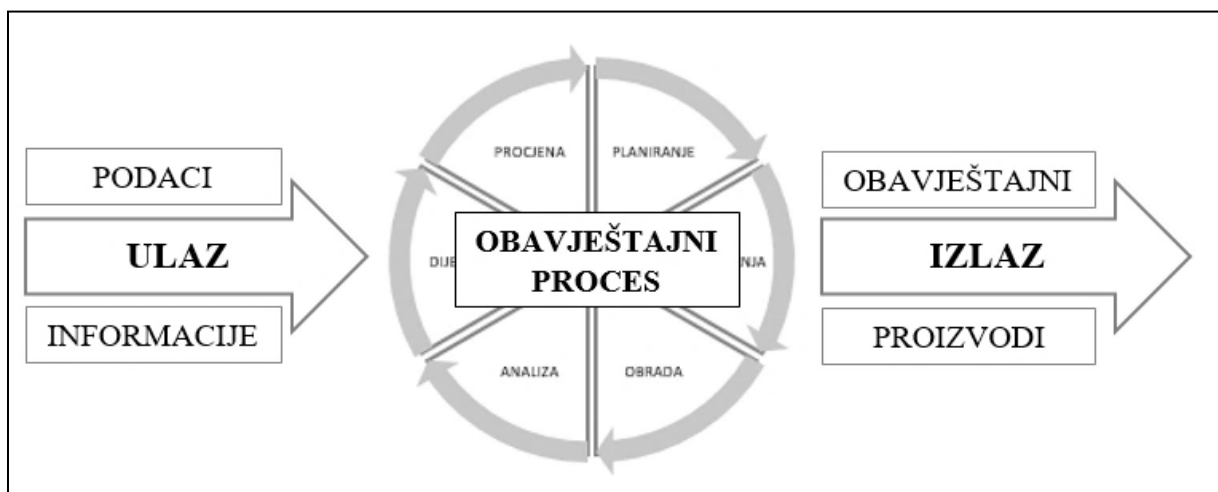
²⁰ Criminal Intelligence Training - Manual for analysts United nations office on drugs and crime. New York, 2011.

otkrivanja kaznenih djela ne oslanja na eventualne i slabo izgledne prijave očevidaca, oštećenih građana ili institucija, što je uobičajen način otkrivanja klasičnih kaznenih djela, nego se pokreće proces aktivnog i planskog otkrivanja kriminaliteta primjenom prikrivenih metoda prikupljanja podataka, a na temelju raspoloživih procjena njegove opstojnosti, potencijalnih aktera, načina izvršenja i slično.²¹

Prema raspoloživim saznanjima (koja nisu nigdje službeno prezentirana) navodno oko 88 % ukupno evidentiranih kaznenih djela (bez kaznenih djela iz domene prometa) je prijavljeno policiji od strane građana, pretežno oštećenih kaznenim djelom. To znači da je policija radila na poticaj, tj. na prijavu o počinjenju kaznenog djela. Slijedom toga može se izvesti zaključak da je policija u svega 12 % slučajeva samostalno otkrila postojanje kaznenog djela.

Navedene činjenice govore u prilog konstataciji da hrvatska policija još uvijek pretežito postupa reaktivno, odnosno uglavnom postupa na dojavu o počinjenom kaznenom djelu (krađa, razbojništvo, ubojstvo i sl., dok je vrlo mali postotak otkrivenih kaznenih djela vlastitom aktivnošću.

Prikupljanje podataka sama po sebi ne rezultira dobivanjem obavještajnih podataka. Informacije moraju biti pravilno procijenjene prije nego što se mogu operativno koristiti. Vrijednost kriminalističkog obavještajnog rada može se dodatno pojačati analizom.

Slika br. 2 – Shema postupka obrade podataka.

²¹ Badžim, J., op. cit., str. 33-34.

Pristup prevenciji i kontroli kriminala koji je zasnovan na kriminalističkom, sigurnosnom i policijskom radu koji se primarno rukovodi obavještajnim radom, zahtjeva razvijenu metodičku dimenziju. U kriminalističko obavještajnom radu metodika je shvaćena kao način organiziranja, odabira, upotrebe resursa i izvođenja obavještajnih operacija, kojim bi se bitno uvećala obavještajna moć policije za rad u kriminalnom miljeu i spoznajna vrijednost prikupljenog materijala, u cilju prevencije i presijecanja kriminalne djelatnosti prije prouzrokovanja posljedice. Kriminalističko obavještajna djelatnost je, međutim, skup dio kriminalističkog rada, jer ona zahtijeva relativno visok nivo stručnosti kao i novu organizaciju kriminalističko policijskih struktura.

Kao novi pristup se na engleskom govornom području proklamira kriminalistički obavještajni rad, koji je posljednjih godina pronašao put u kriminalističkoj istražnoj praksi pa i kriminalističkoj literaturi. Ne radi se o potpunoj novini jer je kriminalistički analitički rad i ranije bio sastavni dio kriminalističkog rada. Isto tako su se i ranije skupljale i obrađivale informacije dobivene na prikriven način. Jedno i drugo je sastavni dio kriminalističkog obavještajnog rada. Ali danas postaje kriminalistički obavještajni rad puno više od toga. Suština kriminalističkog obavještajnog rada je konverzija podataka u "intelligence", odnosno obavještajnu informaciju. Obavještajna informacija omogućuje onima koji odlučuju, znači rješavaju kriminalističke istražne probleme, izabrati najbolja rešenja. Kriminalistički obavještajni rad tako postaje sinonim za novi model policijskog rada: obavještajno vođenom policijom, odnosno obavještajno vođenim policijskom radom (Intelligence Led-Policing). Postaje u neku ruku "mainstream" ("najčešće prihvaćen način mišljenja ili djelovanja") novog pristupa policijskom radu.²²

Kriminalistička obavještajna djelatnost je policijska (istražna) djelatnost i filozofija, koja obuhvaća procese prikupljanja, analiziranja i vrednovanja policijsko zanimljivih podataka (posebno iz kriminalne oblasti) s ciljem efikasnijeg suzbijanja kriminaliteta na svim razinama.

Produkti kriminalističko obavještajne djelatnosti (strateške ocjene, profiliranje problema, profiliranje počinitelja) omogućuju izradu strategija i odgovarajuće taktičke odgovore na očekivana ugrožavanja kriminalitetom. To znači da preferira proaktivan pristup²³.

²² Dvoršek, A., op. cit., str.1.

²³ Loc. cit.,

3.2. Povijest i razvoj kriminalističke obavještajne djelatnosti

Kao što je prethodno navedeno u 2. poglavlju, prikupljanje informacija u obavještajne svrhe seže daleko u povijest. Tisućljećima vlade i njihove vojske primjenjivale su neke oblike obavještajne djelatnosti u cilju prikupljanja informacija kako bi stekle stratešku prednost pred protivnicima. Teško je točno odrediti kako je nastala obavještajna djelatnost u policiji. Prema raspoloživim izvorima obavještajna djelatnost se počela primjenjivati u većim gradovima kada su se policijske snage prvi puta susrele s organiziranim kriminalom. Dotadašnje metode u radu policije nisu bile korisne u borbi protiv zločinačkih organizacija. Zbog specifičnosti organiziranog kriminala, naročito kroz duže vremensko razdoblje i na većem prostoru bilo je nužno pronaći nove metode. U to vrijeme su postojale razrađene metode i tehnike obavještajnog rada koje su se primjenjivale u vojsci i nacionalnoj sigurnosti, a koje je netko u datom trenutku počeo koristiti u policijske svrhe. Nerijetko su bivši pripadnici vojske i tajnih službi svoje karijere nastavljali u policijskim organizacijama, gdje su koristili stečena znanja i vještine, samo sada u druge svrhe. Većina metoda i tehnika je primjenjiva, samo je razlika u koje svrhe i s kojim ciljem se koriste.

Uostalom i danas većina sigurnosno obavještajnih službi provodi obavještajnu djelatnost prema skupinama organiziranog kriminala, prvenstveno zbog njihove povezanosti s institucijama vlasti i terorističkim organizacijama. U nekim slučajevima upravo su sigurnosno obavještajne službe pridonijele razbijanju velikih zločinačkih organizacija. Iako postoje dokazani slučajevi gdje su sigurnosno obavještajne službe (tajne službe) surađivale s pripadnicima organiziranog kriminaliteta radi svojih interesa, a na štetu pravne države.

Kao začetak obavještajne djelatnosti u policijskim organizacijama navodi se model olovke i kriminalističkog dnevnika, kao najstarijeg poznatog modela u kriminalističko analitičkoj teoriji.²⁴ U drugoj polovini devetnaestog stoljeća u zapadnoeuropskim zemljama i u SAD-u ovaj se model počeo razvijati najprije u okviru već postojećih struktura policije, najčešće u kriminalističkoj policiji, gdje se upotrebom olovke i kriminalističkog dnevnika pratio razvoj kriminalnih djelatnosti. Kriminalistički dnevnik bio je osnova za prikupljanje podataka iz kriminalnog miljea. Navedeni model u početku je imao veoma mali opseg sagledavanja

²⁴ Manojlović, D., Razvoj modela kriminalističko-analitičke delatnosti u policiji, Revija za bezbednost, Godina II, broj 10, Centar za bezbedonosne studije, Beograd, 2008., str. 6-8.

kriminala i kriminalnih djelatnosti jer je bio usmjeren samo ka pružanju pomoći kriminalističkoj istrazi za konkretni zločin. Ovaj model nije promatrao kriminalni milje iz aspekta pružanja saznanja za rano upozorenje na pojavu kriminalnih djelatnosti, ili kriminalnog delikta, jer je baza podataka bila veoma mala, odnosno nije postojala u obimu koji je bio potreban za dublju analizu kriminala. Nije postojala ni razvijena metodologija za prikupljanje, unos i obradu podataka iz kriminalnog miljea, niti posebna stručna zanimanja koja su se kasnije razvila, kao na primjer kriminalistički analitičari koji su se za ovaj poziv specijalno obučavali. Nedostaci ovog modela brzo su uočeni budući da je svaki kriminalista vodio svoj kriminalistički dnevnik, pa je bilo teško doći do traženih podataka i spojiti ih u jednu cjelinu. Kao začecije kriminalističke analitike model olovke i kriminalističkog dnevnika imao je neslućene prednosti u odnosu na prethodni rad kriminalista, koji je podrazumijevao da sve što bi oni prepoznali u kriminalnom miljeu držali bi u svojoj glavi i koristili samo u predmetima koje su istraživali.

Nešto kasnije, početkom dvadesetog stoljeća, ovaj model poprima nešto suvremenije kriminalističko analitičko sagledavanje kriminala, jer se koriste druga pomagala kao što su, na primjer, ploča ili veći formati papira na kojima su praćene sigurnosne pojave u kriminalnom miljeu uz upotrebu internih simbola, odnosno imenovanjem tih pojava na jedinstven način za svaku pojavu samostalno, nezavisno od drugih. Odmah po saznanju svaki službenik ga je prenosio na ploču, pa bi tako bio dostupan svim službenicima. Kriminalističko analitička teorija odmah je uočila slabosti, izražene u djelu pristupa podacima i onih službenika koji za njih nisu trebali znati.

Kriminalističko analitička teorija u ovom periodu izdvaja nekoliko faza:

- fazu prikupljanja podataka najčešće iz angažiranih izvora;
- fazu stvaranja kriminalističkog dnevnika;
- fazu usporednog istraživanja podataka korištenjem više kriminalističkih dnevnika;
- fazu upotrebe kriminalističko analitičkih saznanja izvedenih na osnovu usporednog tumačenja podataka;
- fazu otkrivanja počinitelja kriminalnog delikta.

U današnjem, modernom obliku kriminalističko obavještajni rad zaživio je u Engleskoj, gdje je 1992. godine osnovan Nacionalni kriminalistički obavještajni ured (National Criminal Intelligence Service - NCIS). Na regionalnom nivou imao je svoje jedinice za koordinaciju

prikupljanja podataka i izrade različitih analiza. Veću težinu su dobili podaci iz javnih izvora, a isto tako se modernizirao sustav rada s informatorima. U početku nije bio proaktivno usmjeren, njegov moto je bio "intelligence is information designed for action"²⁵, što bi u prijevodu značilo obavještajne informacije namijenjene akciji. Pošto je kriminalistička analitika u policiji već imala tradiciju, kriminalistički obavještajni rad tretirao se samo kao poboljšana varijanta kriminalističke analitike.

Sredinom devedesetih godina 20. stoljeća počele su jačati inicijative za proaktivno policijsko djelovanje. To je, između ostalog, podrazumijevalo predviđanje kriminalnih aktivnosti u budućnosti. Da bi to bilo moguće bilo je potrebno pribaviti što više korisnih informacija iz kriminalnog podzemlja, a što je bilo moguće jedino uz povećanje kriminalističko obavještajne djelatnosti. Zbog toga je u Engleskoj stvoren nacionalni kriminalističko obavještajni model (National Intelligence Model), koji se protezao na svim nivoima: lokalni, regionalni, prekogranični, međunarodni, teške slučajeve kriminaliteta, organizirani kriminalitet.²⁶

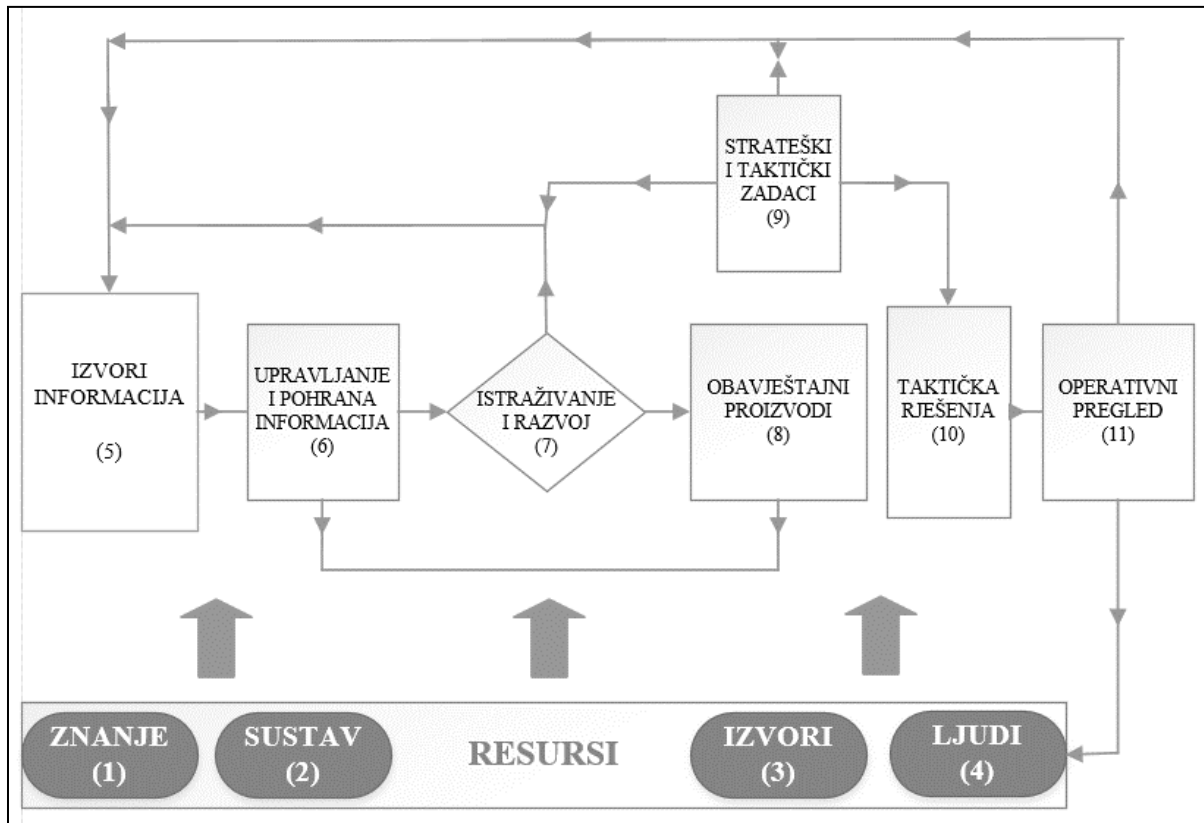
Model je trebao omogućiti prikupljanje i razmjenu informacija na svim nivoima, pa i izradu strateških produkata za različite razine. Glavne dijelove modela predstavljaju proces određivanja zadataka, koordinacija kriminalističko obavještajnog rada među nivoima i raspodjela produkata konačnim korisnicima. Na ovakav način primjena kriminalističke obavještajne djelatnosti donijela je pozitivnu evaluaciju dotadašnjih aktivnosti na prikupljanju dokaza u konkretnim istragama, a u isto vrijeme na višoj razini pridonijela prikupljanju informacija za strateške potrebe. Kao tipični produkt proaktivnih strategija spominje se na primjer strategija suzbijanja nasilja u vezi trgovine drogama, kriminalitet u vezi sa zabranjenim migracijama i drugi.

Nacionalni obavještajni model (National Intelligence Model - NIM), kojeg su prihvatile sve policije u Engleskoj i Walesu, predstavlja okvir poslovnih procesa za upravljanje prioritetima svih policajaca; može uključivati perspektive partnerskih agencija i lokalnih zajednica i može postaviti parametre za reaktivne i proaktivne odgovore na zločin. Strukturirana upotreba analize unutar modela potencijalno uzima u obzir sve ove čimbenike, ali zadržava proces odlučivanja i

²⁵ Dvoršek, A., op. cit., str. 4.

²⁶ Guidance on The National Intelligence Model, National Centre for Policing Excellence (NCPE) on behalf of the Association of Chief Police Officers (ACPO), str. 14.

prioriteta koji se temelji na dokazima, kao i "fokus budućnosti" na prijetnje sigurnosti zajednice. Model olakšava bolju integraciju procesa policije i zajednice u ostvarivanju zadovoljavajućeg stanja sigurnosti.

Slika br. 3 – Shema procesa National Intelligence Model (NIM)²⁷.

Povijesno gledano, policijski rad bio je iniciran pozivom građana nakon što se je dogodio zločin. Policijsko djelovanje bilo je isključivo usmjereno na istraživanje konkretnog zločina te se nije sagledao širi kontekst zločina. Primjena NIM-a omogućila je studiozniji pristup problemu pri čemu se identificiraju kriminalni obrasci. Ovim pristupom stvoreni su uvjeti sustavnog promatranja pojedinačnih incidenata u kontekstu šire spoznaje kriminaliteta.

NIM omogućuje sustavno upravljanje rizicima, raspodjelu sredstava (uključujući financije i tehnologiju), suradnju s partnerskim agencijama i dijeljenje znanja bez obzira da li se radi o lokalnim ili međunarodnim prijetnjama²⁸.

²⁷ Guidance on The National Intelligence Model, National Centre for Policing Excellence (NCPE) on behalf of the Association of Chief Police Officers (ACPO), Bedford, UK, 2005., str. 14 (prevedeno na hrvatski jezik).

²⁸ Ibid., str. 15.

EUROPOL je u okviru Haaškog programa implementirao kompletan model kriminalističkog obavještajnog rada, pri čemu koristi iskustva nacionalnog modela kriminalističkog obavještajnog rada Ujedinjenog kraljevstva.²⁹

3.3. Razvoj kriminalističke obavještajne djelatnosti u RH

Prema spoznajama autora rada prvi začeci kriminalističko analitičke djelatnosti nastali su tijekom 1995. godine u tadašnjem Odjelu za ratne zločine i terorizam Ministarstva unutarnjih poslova RH. Obzirom na područje rada Odjel je prikupio ogromni fond dokumentacije nastao tijekom agresije na RH. Obzirom na količinu dokumentacije fizički je nemoguće bilo istu obraditi zbog čega se pristupilo izradi operativnih aplikacija radi brže i kvalitetnije sistematizacije podataka za potrebe obavljanja zadaća.

Treba reći da se i ranije primjenjivao kriminalističko analitički rad u Sektoru kriminalističke policije Policijske uprave zagrebačke, ali to je više bila metoda olovke i kriminalističkog dnevnika. U sklopu operativne akcije "FIN" operativci su započeli sa sustavnim praćenjem problematike krađa i krijumčarenja vozila identificirajući počinitelje, povezujući ih u organizirane skupine. Međutim u to vrijeme nisu postojala računala, softveri, niti osposobljeni analitičari tako da se više radilo o improvizaciji. U to vrijeme postojao je Odjel analitike i kriminalističkih evidencija koji se je bavio izvještajnom analitikom (statistikom kriminaliteta) i vođenjem operativnih evidencija kao strukturiranih zbirki podataka o kaznenim djelima i počiniteljima.

Od 1994. godine službenici Sektora kriminalističke policije MUP-a RH odlazili su na konferencije u organizaciji NCIS-a u Londonu, gdje su se upoznali s novim kriminalističko obavještajnim modelom koji se je primjenjivao u Ujedinjenom kraljevstvu te komercijalnim analitičkim softverom I2. U 1995. godini nabavljena su prva računala s operativnim sustavom Windows koja su omogućila primjenu analitičkih softvera i aplikacija.

²⁹ Europol Enlargement Programme, The Hague, 2003., program razvoja Europola predviđa implementaciju kriminalističkog obavještajnog rada, njegove logistike i njegovih produkata.

Nakon donošenja Zakona o policiji 2000. godine u Sektoru kriminalističke policije PU zagrebačke ustrojena je neformalna organizacijska jedinica pod nazivom Odsjek kriminalističke analitike, koja je tek kasnije formalizirana donošenjem novog Pravilnika o unutarnjoj organizaciji. Odsjek je započeo s ozbiljnijom primjenom kriminalističke analitike na osnovu ICPO-Interpolovog vodiča za kriminalističku analitiku, a u radu je korišten analitički softver I2 te su stvarane operativne baze podataka za osobe i događaje.

Kasnije, u kontekstu postupka pristupanja Republike Hrvatske u članstvo Europske unije Programom Vlade u mandatnom razdoblju 2003. - 2007. predviđena je obveza izrade cjelovitog nacionalnog programa borbe protiv svih oblika organiziranog kriminaliteta, kao i Nacionalnim programom Republike Hrvatske za pridruživanje Europskoj uniji za 2004. godinu. Nakon što je Vlada u studenom 2003. godine donijela Program posebnih akcijskih mjera u borbi protiv organiziranog kriminaliteta, te osnovala Povjerenstvo za praćenje provedbe mjera i suradnju sa Europskom Komisijom u njihovom provođenju, u svrhu realizacije posebne akcijske mjere "Razvoj strategije i propisa" predviđene Programom mjera, donesen je i Nacionalni plan za borbu protiv organiziranog kriminaliteta.

U Nacionalnom planu za borbu protiv organiziranog kriminaliteta koji je donesen 2004. godine, dan je prikaz zakonodavnog i institucionalnog okvira za borbu protiv organiziranog kriminaliteta, prikaz kretanja i strukture organiziranog kriminaliteta, kao i prijedlog određenih konkretnih mjera za suzbijanje organiziranog kriminaliteta i korupcije. U svrhu otkrivanja i suzbijanja pojedinih pojava oblika organiziranog kriminaliteta donesene su zasebne nacionalne strategije, koje su bile u suglasju sa strateškim odrednicama Nacionalnog plana za borbu protiv organiziranog kriminaliteta. Također, donesena je Nacionalna strategija za suzbijanje zlouporabe droga s pripadajućim Akcijskim planovima, Nacionalni program za suzbijanje trgovanja ljudima s pripadajućim Operativnim planovima, Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja djecom, te Nacionalni program za suzbijanje korupcije. U studenom 2008. godine Vlada Republike Hrvatske je donijela i Nacionalnu strategiju za prevenciju i suzbijanje terorizma³⁰.

³⁰ Nacionalna strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma, Narodne novine broj 139/2008.

Projekt ukupne vrijednosti četiri milijuna eura započeo je 2004., prva faza te druga faza u svibnju 2005., a sveukupno je trajao do ožujka 2008. Nositelji "twinning" projekta³¹ su bili Uprava kriminalističke policije, Odjel kriminalističke analitike MUP-a uz partnera – Ministarstvo unutarnjih poslova Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske. Osnovni cilj projekta bio je izgradnja i stavljanje u produkciju ukupnog kriminalističko-obavještajnog sustava (KROS) temeljenog na postojećim komponentama i idejnom projektu kriminalističko obavještajnog sustava.

Ravnateljstvo policije 2007. godine na kolegiju Glavnog ravnatelja policije donijelo je odluku o prihvaćanju kriminalističko obavještajnog modela kao osnovnog modela rada policije. Prihvaćeni kriminalističko obavještajni model zasnivao se na proaktivnom postupanju policije vođenom/usmjeravanom kriminalističko-obavještajnim informacijama (Intelligence Led-policing).

U ožujku 2008. godine završio je CARDS 2003 projekt "Kriminalističko-obavještajni sustav". Završetkom navedenog Projekta dovršene su planirane obveze na izgradnji i tehničkoj potpori (hardver i softver) kriminalističko-obavještajne baze podataka koja je stavljena u funkciju. Značajno za daljnji razvoj bilo je usvajanje Nacionalnog kriminalističko obavještajnog modela od strane kolegija Ravnatelja koji daje osnovu za razvoj kriminalističko obavještajnog sustava u RH. Temeljem navedenog nacionalnog kriminalističko obavještajnog modela izrađene su, usvojene i od 01.10.2008. godine stavljene u funkciju metodološke upute kojima Ravnatelj policije daje jasne smjernice za razvoj kriminalističko obavještajnog sustava u RH temeljenog na proaktivnom načinu rada temeljenog na principu policijskog postupanja usmjeravanog kriminalističko-obavještajnim informacijama (ILP- engl. "Intelligence Led-Policing").³²

Krajem 2013. godine u Ravnateljstvu policije održana je konferencija pod nazivom "Upravljanje policijom u 21. stoljeću u kontekstu novih koncepata policijskog rada" u zajedničkoj organizaciji Ravnateljstva policije i Ureda Zaklade Hanns Seidel Zagreb. Na konferenciji je predstavljen kriminalističko obavještajni model kao poslovni model koji u

³¹ Pokrenut u svibnju 1998., Twinning je jedan od glavnih alata EU za usklađivanje zakona i propisa s pravnom stečevinom. Cilj Twinninga je pružanje potpore zemlji korisnici u razvoju moderne i učinkovite administracije putem reorganizacije javne uprave, razvoja ljudskih resursa i usklađivanja zakona i propisa s pravnom stečevinom EU.

³² Nacionalni program Republike Hrvatske za pristupanje Europskoj uniji – 2009. godina, dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Sjednice/Arhiva//62-01.pdf> (15.01.2018.).

pravom smislu zahtijeva da policijski rukovoditelji budu menadžeri i da se policijski posao vodi kriminalističko obavještajnim podacima. Također su predstavljene preporuke i koraci za implementaciju Nacionalnog kriminalističko obavještajnog modela rada³³.

Kriminalističko obavještajni model koji je prihvaćen u hrvatskoj policiji temelji se na Intelligence Led-Policing (ILP) modelu rada koji je opće prihvaćen u zemljama Europske Unije kao i u SAD-u, Australiji, Kanadi i drugim zemljama svijeta.

U skladu s prihvaćenim kriminalističko obavještajnim modelom u sastavu Policijskog nacionalnog ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta MUP-a RH ustrojena je Služba kriminalističko-obavještajne analitike.³⁴

Članak 39. Uredbe o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva unutarnjih poslova: "U svrhu razvoja kriminalističko obavještajnog modela rada ustrojava i podržava baze podataka, podržava sustav vrednovanja podataka, izvora saznanja i jedinstveni model obrade podataka; vodi brigu o provođenju kriminalističko obavještajnog ciklusa (planiranje, prikupljanje, procjena, obrada, analiza i razdioba); kao jedinstvena točka ulaska podataka provodi poslove pohranjivanja, indeksiranja i obrade podataka; kod najsloženijih kriminalističkih istraživanja na nacionalnoj razini, sudjeluje u obradi prikupljenih podataka, daje preporuke za poduzimanje daljnjih mjera i radnji; surađuje s drugim ustrojstvenim jedinicama Ministarstva u cilju stvaranja jedinstvenih strategija u suzbijanju pojedinih oblika kriminaliteta, te izradi strateške procjene na nacionalnoj razini; vodi propisane evidencije i provodi mjere zaštite podataka; surađuje s drugim tijelima državne vlasti i policijama drugih zemalja u kriminalističko obavještajnom modelu; provodi edukaciju službenika o poslovima kriminalističko-obavještajne analitike, pruža stručnu pomoć policijskim upravama; nadzire obavljanje poslova u tom području; sudjeluje u izradi normativnih akata, izvješća i drugih stručnih materijala; obavlja i druge poslove iz svojeg područja rada.

³³ Balgač, I.,: Prikaz konferencije "Upravljanje policijom u 21. stoljeću u kontekstu novih koncepata...", časopis Policija i sigurnost (Zagreb), godina 23., MUP RH. 198 (2014), broj 2., str. 197-204.

³⁴ Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva unutarnjih poslova, Narodne novine br. 70/2012.

4. KRIMINALISTIČKI OBAVJEŠTAJNI MODEL

Usporedno sa razvojem i usavršavanjem sofisticiranih oblika kriminaliteta, te sve većom i raznovrsnijom uporabom raznih tehničkih i tehnoloških sredstava prilikom počinjenja kaznenih djela, usavršavaju se i metode sprečavanja i otkrivanja kaznenih djela i počinitelja, odnosno tendenciju načina vršenja suvremenih kaznenih djela prati razvoj suvremenih istražnih metoda koje imaju za cilj sprječavanje kriminaliteta.

Iako se većina suvremenih istražnih metoda odnosi na postdeliktno (represivno) djelovanje, sve je evidentnije da je učinkovita kriminalna politika nemoguća ukoliko se ne poduzima preventivno djelovanje u odnosu na počinitelje kao i u odnosu na određene kriminogene faktore u društvu. Zbog toga se sve više razvijaju metode koje imaju prvenstveno preventivni karakter kada je u pitanju suzbijanje kriminaliteta.

Neke od tih metoda imaju čisto preventivni karakter, ali ih je većina, pored preventivne, kao primarne ili sekundarne, zadržala i represivnu ulogu u suzbijanja kriminaliteta, što, svakako, ne umanjuje značaj i doprinos u suzbijanju kriminaliteta.

Suvremene istražne metode se uglavnom baziraju na dostignućima onih znanstvenih područja koje su u suvremenom svijetu doživjele procvat zadnjih desetljeća (računalna tehnologija, telekomunikacijska tehnologija, uređaji za tajni nadzor, snimanje i prisluškivanje), zatim se suvremene istražne tehnike baziraju na dostignućima kriminalistike kao znanosti (forenzika, DNA metoda, geografsko profiliranje, psihološko profiliranje, kriminalistička strategija i strateško planiranje, kriminalističko obavještajna djelatnost), a neke nastaju kao rezultat suvremenih tendencija u zakonodavnoj praksi zemalja u kojima je stopa kriminaliteta visoka. Uvjet za efikasnu primjenu suvremenih istražnih metoda je strategijski koncept suprotstavljanja kriminalitetu, kojem je početna faza strategijsko planiranje.

Početni korak u globalnoj politici suzbijanja kriminaliteta je strategijsko planiranje kriminalističke djelatnosti koja podrazumijeva globalni pristup u okviru kojeg se analiziraju pojedine vrste kriminaliteta (kao i kriminalitet u cjelini), uvjeti i uzroci koji ih stvaraju, pojedini tipovi kriminalaca, kao i postojeće mjere njegove kontrole i suzbijanja kako bi se uočile opće zakonitosti, tendencije u okviru pojedinih formi, kao i sustavne slabosti u organizaciji

provođenja kriminalističke djelatnosti sa ciljem njihovog otklanjanja, iznalaženja novih preventivnih rješenja, povećanja efikasnosti suzbijanja, otkrivanja i dokazivanja kaznenih djela.

4.1. Kriminalistička strategija

U suvremenim društvima prevenciji kriminaliteta se pristupa sustavno, izradom strategije sprječavanja kriminaliteta. Strategija sprječavanja kriminaliteta može biti opća, tako da obuhvaća sva kaznena djela ili posebna, koja se odnosi na određene skupine ili na određena kaznena djela.³⁵

Pojam strategija dolazi od starogrčke riječi stratēgos i doslovno znači "vođenje vojske" (grč. stratos: vojska, ago: voditi, strategos: vojskovođa). Vremenom je izgubljeno to prvobitno značenje, i koristi se da bi se označilo postupanje usmjereno ka ostvarivanju određenog cilja nakon dužeg planiranja.³⁶

Pojmovi strategija i taktika su usko povezani. Oba označavaju ispravno korištenje određenih sredstava u vremenu i prostoru, pri čemu se (vrlo pojednostavljeno rečeno) strategija odnosi na cilj, a taktika na način kako ostvariti postavljeni cilj.

Iz toga možemo zaključiti da je kriminalistička strategija područje (znanstvenih) istraživanja koja se bavi planiranjem i provedbom sveobuhvatnih kriminalističkih mjera za istragu, kontrolu i ograničenje kriminala, uzimajući u obzir kriminalne, političke i pravne okvire te načelo učinkovitosti.³⁷

Dvoršek navodi da noviji radovi naglašavaju značaj strateškog planiranju u rješavanju kriminalističkih strateških problema, što je razlog, da kriminalistička strategija sve više premašuje okvire kriminalistike.

Policija i druga tijela za provođenje zakona u odnosu na kriminalitet imaju preventivno-sigurnosnu te kriminalističko-istražnu ulogu. Tajnost i globalna rasprostranjenost organiziranog

³⁵ Pavišić, B., Modly D., Veić, P., Kriminalistika, Knjiga 1., Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006. – str. 191.

³⁶ Wikipedia, dostupno na: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Strategija>, (15.01.2018.)

³⁷ Dvoršek, A., Kriminalistična strategija, Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, 2001., str. 29.

kriminaliteta i terorizma uvjetovali su promjenu klasičnog policijskog modela rada, odnosno prijelaz s pretežito reaktivnog i represivnog na novi model rada u kojem prevladava proaktivni pristup³⁸ i primjena novih metoda rada koje omogućuju promatranje odnosno otkrivanje i istraživanje kriminalnog djelovanja u tzv. realnom vremenu ili tijekom njegovog odvijanja. Dio takvih, tipično obavještajnih metoda (tajno snimanje privatnih prostora, tajni nadzor elektroničkih komunikacija, infiltriranje tajnih agenata i slično) preuzet je i u sklopu kaznenog procesnog prava kao dio tzv. posebnih istražnih ili dokaznih metoda.

Kriminalistička policija u suprotstavljanju sofisticiranom kriminalitetu, u prikupljanju obavijesti ili podataka, pored klasičnih metoda s obilježjima otvorenog nastupa (razgovori, pregledi, pretrage i dr.) počela je koristiti i prikrivene metode po uzoru na obavještajne službe (tajni izvori, tajno praćenje, elektronsko nadziranje i sl.).

Obzirom na primjenu istih ili sličnih metoda koristi se pojam obavještajnog djelovanja za procese u kojima je istaknuta funkcija sustavne analitičke obrade podataka prikupljenih redovnim policijskim radom, a s ciljem spoznajne potpore procesu planiranja i upravljanja na razini različitih organizacijskih jedinica.

U cilju učinkovitog otkrivanja kaznenih djela s obilježjima prikrivenosti i organiziranosti primijenjen je proaktivan pristup i taktika oslonjena na dugotrajno, sustavno, plansko i organizirano te tajno ili prikriveno prikupljanje i analiziranje prikupljenih podataka. Na navedeni način se proces otkrivanja kaznenih djela više ne oslanja na eventualne i slabo izgledne prijave očevidaca, oštećenih građana ili institucija, što je uobičajen način otkrivanja klasičnih kaznenih djela, nego se pokreće proces aktivnog i planskog otkrivanja kriminaliteta, primjenom prikrivenih metoda prikupljanja podataka a na temelju raspoloživih procjena njegove opstojnosti, potencijalnih aktera, načina izvršenja i slično.³⁹

Cilj kriminalističkog obavještajnog modela je olakšati proces smanjivanja, smetnji i sprečavanja kriminaliteta kroz strateško upravljanje, kako i izrada strategija koje se odnose na suzbijanje ozbiljnog kriminaliteta. Kriminalistička obavještajna djelatnost se upotrebljava i za

³⁸ Proaktivni pristup podrazumijeva smišljeno i samoinicijativno djelovanje s ciljem utjecaja na buduće događaje, a ne samo reagiranje na postojeće događaje. To znači preuzimanje kontrole nad razvojem događaja i stvaranje uvjeta umjesto prilagođavanja postojećoj situaciji ili čekanja da se nešto dogodi.

³⁹ Vidi supra, str. 22, bilj. 16.

strateško planiranje u tom smislu, da se kriminalistička istražna aktivnost usmjerava na prave mete putem prosuđenih opasnosti ugrožavanja kriminalitetom. Bitno je da se upravlja policijskim operacijama putem izrađenih obavještajnih informacija, a ne da policijske operacije diktiraju prioritarno skupljanje informacija. U središtu zanimanja kriminalističkog obavještajnog rada je identifikacija, analiza i menadžment postojećih i evaluirajućih problema i rizika kriminalnih ugrožavanja.⁴⁰

Raspolaganje kvalitetnim i pravovremenim obavještajnim podacima ključno je za djelotvoran rad policije. Veliki broj zemalja usvojio je pristup rada policije vođen obavještajnim saznanjima u cilju uspješnijeg sprječavanja i borbe protiv kriminala. U tim pristupima, analiza podataka i obavještajni podaci o kriminalu su od suštinskog značaja za objektivno donošenje odluka kako na taktičkom nivou u pojedinačnim slučajevima (npr. za identifikaciju i ciljanje prestupnika na osnovu dokaza) tako i na širem nivou za utvrđivanje prioriteta policije i dodjelu sredstava (npr. prioritizacija policijskog djelovanja protiv određene vrste kriminala).

Obavještajni podaci o kriminalu su rezultat postupka prikupljanja, ocjene, procjene i analize neobrađenih informacija dobivenih iz različitih izvora. Ti izvori su vezani za prirodu kaznenih djela, način rada i organizaciju kriminalaca, vrijeme i mjesto izvršenja kaznenih djela te profil i identitet žrtava.

Dakle, može se reći kako je kriminalističko obavještajni model u stvari način upravljanja informacijama koji omogućava donošenje najboljih mogućih odluka u svezi problema iz područja kriminaliteta. Rezultati se povratno unose u sustav sa svrhom njegovog kontinuiranog poboljšavanja.

O ovoj definiciji valja reći sljedeće: prvo, pojam obavještajni podaci odnosi se na podatke o kaznenim djelima i kriminalnim aktivnostima. Drugim riječima, prikupljanje informacija, analiza i prosljeđivanje potrebni su radi identifikacije osoba za koje se opravdano sumnja da sudjeluju ili se pripremaju sudjelovati u nekom obliku kriminala. Mnogo ljudi će riječ obavještajni protumačiti u negativnoj konotaciji koja ih asocira na tajnost, moguću nelegalnost i potencijalnu opasnost. U ovom kontekstu (kriminalističko obavještajni model, policijski posao vođen, odnosno usmjeravan kriminalističko obavještajnim informacijama) riječ obavještajni se

⁴⁰ Dvoršek, A., op. cit., str. 2.

tumači kao prikupljanje podataka i pretvorba istih u kriminalističko obavještajne informacije primjenom obavještajnog procesa.

Radi razumijevanja cjelokupnog procesa potrebno je ukazati da su obavještajni podaci informacije koje još nisu obrađene. Osnovne informacije, bilo da ih je prikupila obavještajna jedinica, policajci u ophodnji, istražitelji, ili drugi, nisu obavještajni podaci sve dok ne prođu čitav niz analitičkih procesa kojima se određuje njihova korisnost u taktičke ili strateške svrhe provođenja zakona.

Obavještajni podaci u njihovom iskoristivom obliku sastoje se od promišljenih zaključaka, pretpostavki i sudova utemeljenih na prikupljanju i obradi dovoljno pouzdanih informacija. Obavještajni podaci su, ili bi trebali biti više od nagađanja, ali ne moraju uvijek biti apsolutno točni. U većini slučajeva obavještajni podaci o kaznenim djelima se sastoje od niza neobrađenih informacija koje predstavljaju temelj za donošenje promišljenih sudova i koje su u dovoljnoj količini da se iz njih mogu izvući osnovani zaključci. Mjera u kojoj se ti podaci približavaju istini razlikuje se prema tome radi li se o taktičkim ili strateškim podacima.

Strateško planiranje je osobina kreativnog predviđanja problema i pronalaženja rješenja za te probleme, a koji se mogu pojaviti na putu do ostvarenja nekog strateškog cilja, tj. cilja o kojem ovisi funkcionalnost sustava u realnom okruženju. Pri planiranju aktivnosti potrebno je jednako dobro poznavati okruženje i veze s okruženjem, kao i sam sustav.

Obavještajni podaci se prema svojoj namjeni i načinu prikupljanja dijele na strategijske i taktičke podatke.

Strategijski podaci definiraju se kao: "Informacije koje se odnose na postojeće obrasce kriminala ili trendove u nastajanju, kojima je svrha doprinijeti uhićenjima i strategijama kontrole kriminaliteta, bilo za kratkoročne ili dugoročne istrage."⁴¹

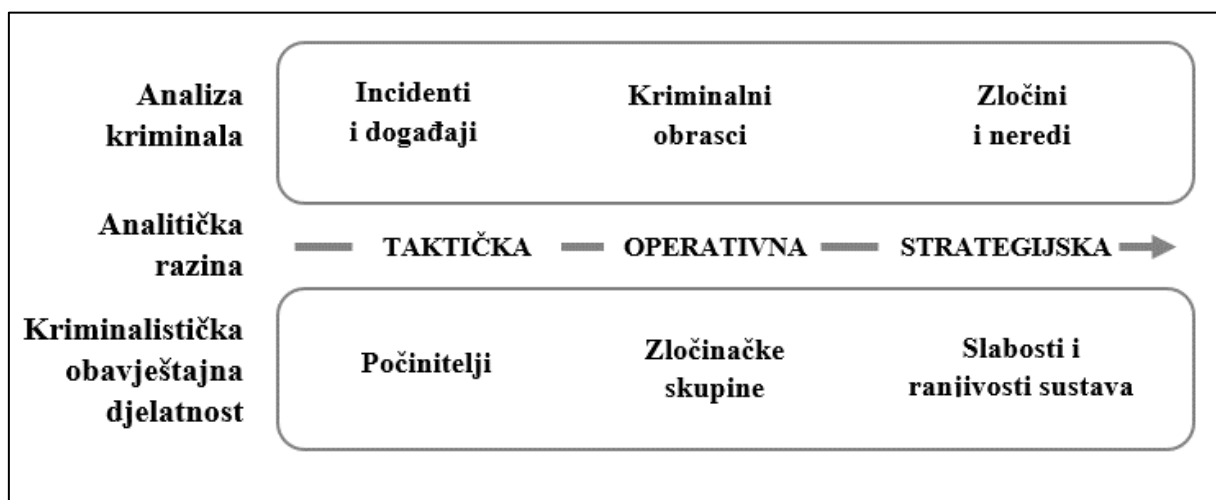
Strategijski podaci su spoj informacija o različitim vrstama kriminaliteta i počiniteljima kaznenih djela kojima se analitičari služe da bi utvrdili trendove, pokazatelje, prognoze i projekcije o kriminalnim aktivnostima sa raznih stajališta. Zbog njihove općenite prirode,

⁴¹ IACP National Law Enforcement Policy Center: Criminal Intelligence, Washington, 2003., str. 3.

strategijski podaci se dobivaju iz informacija koje se prikupljaju kroz neko vrijeme. Tijekom tog procesa stalno se pridodaju nove informacije koje nadopunjuju one već prikupljene. Kada se dostigne dovoljna količina podataka, analitičar može utvrditi obrasce kriminala i s njima povezane trendove koji će pomoći u razradi prikladnih strategija za suzbijanje kriminala.

Taktički podaci se definiraju kao: "Informacije koje se odnose na neko određeno kazneno djelo, a koje operativne jedinice mogu odmah iskoristiti za unaprjeđivanje istrage, planiranje taktičkih operacija i očuvanje sigurnosti policijskih djelatnika."⁴²

Za razliku od strateških podataka, taktički podaci se koriste u operativne svrhe. No, poput strateških podataka, to mogu biti informacije dobivene tijekom istrage, nadzora, od prikrivenih istražitelja, informatora ili iz drugih izvora; priroda informacija omogućava, međutim, njihovo korištenje u operativne svrhe.

Slika br. 4 - Prikaz modela analize kriminaliteta i kriminalističke obavještajne djelatnosti.⁴³

Na gornjoj slici (izvor: Ratcliffe, 2007.) prikazano je kako dva analitička pristupa djeluju neovisno na taktičkoj, operativnoj i strateškoj razini bez interakcije jedan s drugim. Informacije prikupljene iz područja analize kriminala često se dostavljaju rukovoditeljima, pa čak i operativcima, ali ponekad nema kontekstualnih informacija koje bi omogućile više fokusirane operacije. Obrnuto, produkti kriminalističke obavještajne djelatnosti često se dijele samo unutar

⁴² Ibid., str. 4.

⁴³ Ratcliffe, Jerry H., *Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders*, U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Washington, DC, 2007., str. 19.

jedne organizacijske jedinice, što rezultira informacijskom ograničenošću. Takav pristup pomaže kratkoročnim operativnim ciljevima i može pomoći u istraživanjima, ali se gubi na široj eksploataciji prikupljenih i obrađenih informacija, a čime se u konačnici umanjuje holistički pristup smanjenju kriminala.⁴⁴

Sušтина kriminalističkog obavještajnog rada je konverzija podataka u "intelligence" odnosno obavještajnu informaciju. Obavještajna informacija omogućuje onima koji odlučuju, znači rješavaju kriminalističke istražne probleme, odabrati najbolja rešenja. Kriminalistički obavještajni rad tako postaje sinonim za novi model policijskog rada: obavještajno vođenom policijom, odnosno obavještajno vođenim policijskom radom (Intelligence Led-Policing).⁴⁵

4.2. Intelligence Led-Policing

Kao što je prethodno navedeno, moderno postupanje policije zasniva se na proaktivnom načinu rada policije, koji se ostvaruje kroz kriminalistički obavještajni model zasnovan na policijskom poslu vođenom/usmjeravanom kriminalističko obavještajnim informacijama (eng. *Intelligence Led Policing- ILP*).⁴⁶

Koncept ILP-a nije nešto novo i sve se više primjenjuje u posljednjih dvadesetak godina. U prosincu 2004.⁴⁷, prihvaćen je kao ključni element u Strategiji Europske Unije za razvitak područja slobode, sigurnosti i pravde. Učinkovita i vješta upotreba kriminalističko obavještajnih informacija o kriminalitetu može biti važan dodatak sredstvima koja stoje na raspolaganju policiji, a pristup donošenju odluka usmjeravan kriminalističko obavještajnim informacijama može maksimalno uvećati učinak koji policija i ostala tijela za provedbu zakona mogu imati s ograničenim sredstvima koja im stoje na raspolaganju.

⁴⁴ Ratcliffe, Jerry H., *Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders*, U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Washington, DC, 2007., str. 19.

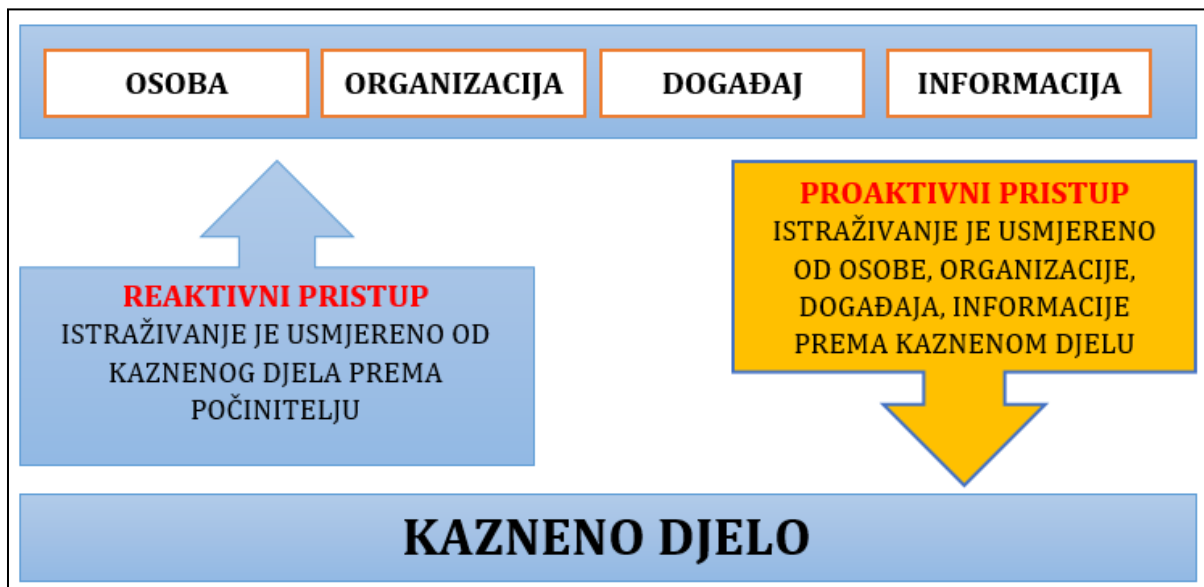
⁴⁵ Dvoršek, A., op. cit., str. 1.

⁴⁶ Intelligence Led-Policing prijevod ovog termina je "Policijski posao vođen/usmjeravan kriminalističko-obavještajnim informacijama", a prema Jerry Ratcliffe ILP je: "Policijski posao vođen/usmjeravan kriminalističko-obavještajnim podacima je poslovni model i menadžerska filozofija gdje su analiza podataka i kriminalističko – obavještajni rad ključni za objektivni/nepristran okvir donošenja odluka koji omogućava smanjenje kriminaliteta i problema, poremećaja i prevenciju kroz strateško upravljanje kao i učinkovitu primjenu strategija koje su usmjerene na višestruke i ozbiljne počinitelje kaznenih djela."

⁴⁷ The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union (2005/C 53/01)

Razlika između reaktivnog i proaktivnog načina rada prikazana je na slici br. 5. Bitno je uočiti da kod reaktivnog postupanja imamo saznanje (dojavu) o počinjenju kaznenog djela i postupanje policije usmjerava se prema utvrđivanju počinitelja kaznenog djela.

Kod proaktivnog postupanja imamo određena saznanja o nekoj osobi, organizaciji, događaju ili posjedujemo obavještajnu informaciju o sumnji na nedozvoljeno ponašanje te se postupanje policije usmjerava prema otkrivanju kojim kaznenim djelom ili kaznenim djelima sumnjiva osoba bavi. Kod proaktivnog načina rada nastoji se biti korak ispred počinitelja kaznenih djela te otkriti počinjenje kaznenog djela za koje se može osnovano pretpostaviti da neće biti prijavljeno.

Slika br. 5 - Usporedba reaktivnog i proaktivnog pristupa.

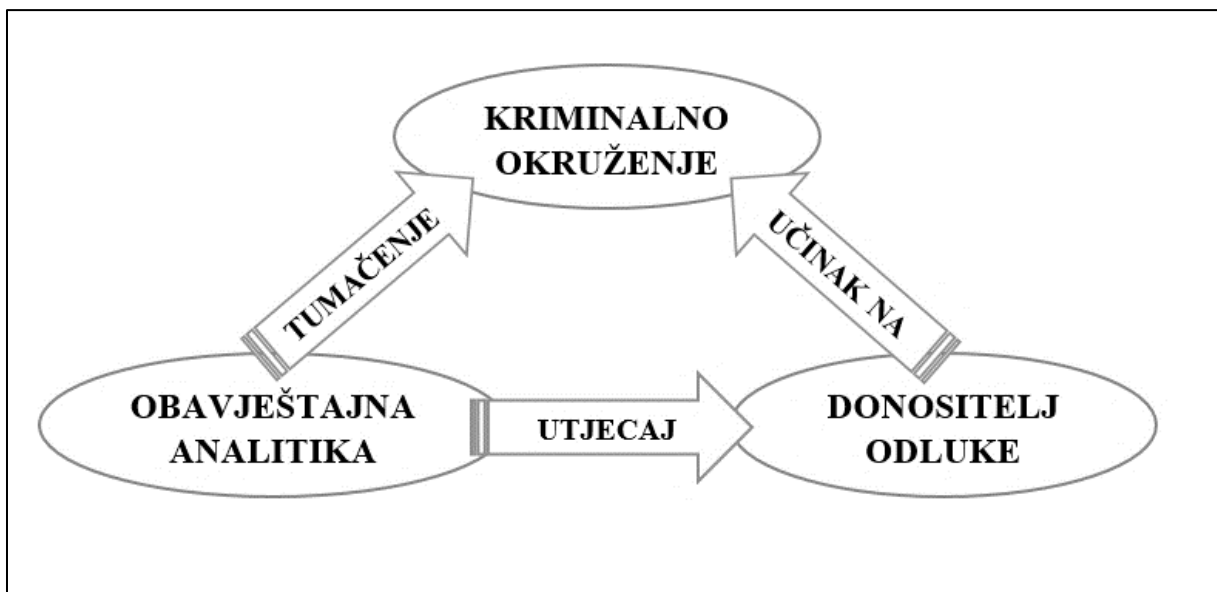
Dakle, može se zaključiti kako se moderno postupanje policije zasniva na proaktivnom načinu rada policije, a da se proaktivni način rada policije ostvaruje kroz kriminalističko obavještajni model zasnovan na policijskom poslu vođenom/usmjeravanom kriminalističko obavještajnim informacijama (engl. *Intelligence Led-Policing*).

Međunarodna udruga načelnika policije (IACP) još 2002. godine preporučila je koncept ILP-a svojim članicama. ILP je bio zamišljen kao alat za razmjenu informacija koje bi pomogle agencijama za provedbu zakona u prepoznavanju prijetnji i pravovremenom reagiranju na prijetnje. Kako bi bio u skladu s utvrđenim nacionalnim standardima, model ILP je propisan

Nacionalnim planom djelovanja za kriminalističku obavještajnu službu (National Criminal Intelligence Sharing Plan – NCISP).⁴⁸

Teoretičari pa i praktičari, koji su uveli kriminalistički obavještajni rad u praksu efikasnijeg suzbijanje kriminaliteta u Engleskoj su ovaj klasični obavještajni ciklus modificirali za potrebe kriminalističkog obavještajnog rada na slijedeći način.

Radi se o tako zvanom "three-i" modelu (interpret, influence, impact). S kriminalističkog aspekta od iste su važnosti sve tri komponente, iako je u praksi najosjetljivija treća komponenta. Model 3-i Jerrya Ratcliffea⁵⁰ (vidi sliku br. 6) redefinira ulogu analitike u policijskom okruženju u kontekstu kriminalističko obavještajnog djelovanja. Umjesto da se analitički proizvodi tretiraju kao jednostavno razumijevanje kriminalnog okruženja, 3-i model zahtijeva da obavještajna analitika prepozna interese donositelja odluka i utječe na njihovo razmišljanje.

Slika br. 6 – Prikaz "three-i modela"

Ratcliffeov 3-i model započinje strelicom od analize do kriminalnog okruženja. Analitičari ne mogu čekati da im "s neba padnu potrebni podaci", oni moraju aktivno tražiti informacije koje su im potrebne. Stvaranje i dijeljenje obavještajnog proizvoda nije dostatni rezultat u modelu

⁴⁸ The National Criminal Intelligence Sharing Plan, dostupno na: <https://fas.org/irp/agency/doj/ncisp.pdf> (15.1.2018.).

⁵⁰ Ratcliffe, H. Jerry, Intelligence Led-Policing, dostupno na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.364.6493&rep=rep1&type=pdf> (15.1.2018.), str. 10.

3-i. Umjesto toga od obavještajne analitike (analitičara) se očekuje identificiranje okvira za donošenje odluka kako bi izravno mogli utjecati na donošenje odluka koje će imati pozitivan učinak na kriminalno okruženje. Izrada preporuka za usmjeravanje donositelja odluka (kako unutar tako i izvan policije) da bi spriječili, poremetili ili smanjili kriminalnu aktivnost ključna je uloga analitičara. Ratcliffeov model 3-i nameće potrebu uske suradnje analitičara i donositelja odluka. Obavještajni proizvodi koji su produkt obavještajne analitike su bitna podrška odlučivanju.

Mada se policijski rad ne odnosi samo na suzbijanje kriminaliteta, Ratcliffe ističe, da je obavještajno vođen policijski rad poslovni model i filozofija upravljanja, koji se sastoji iz analize podataka i kriminalističke obavještajne djelatnosti.

5. KRIMINALISTIČKI OBAVJEŠTAJNI PROCES

Kao i kod klasičnog obavještajnog djelovanja, tako i u slučaju kriminalističkog obavještajnog djelovanja najvažniji je obavještajni proces. Obzirom da se radi o procesu u funkciji kriminalističkih istraživanja nazivamo ga kriminalistički obavještajni proces. Zbog daljnjeg razumijevanja, najprije ćemo predstaviti neke najvažnije teoretske osnove kriminalističko obavještajnog procesa.

Prije definiranja kriminalističko obavještajnog procesa potrebno je naglasiti problem (a koji je prethodno već naznačen) koji se pojavljuje u terminologiji koja se koristi u teoriji i praksi Republike Hrvatske kao i u općenitom shvaćanju ljudi, a pri razumijevanju što je to podatak, što je to informacija, a što je obavještajna informacija. Radi boljeg razumijevanja i eliminiranja mogućnosti pogrešnog tumačenja u nastavku su date definicije temeljnih pojmova, a to su:

- a) **PODATAK** je formalizirani prikaz činjenica i saznanja, prikladan za interpretiranje i obradu.
- b) **INFORMACIJA** je značenje koje se pridaje podacima pomoću pravila koja se koriste za njihovo tumačenje. Ta pravila su: procjena, obrada/organiziranje i klasifikacija.

Podatak se u obavještajnom procesu da bi postao informacija mora:

- **PROCIJENITI** - pouzdanost izvora i vjerodostojnost sadržaja podatka.
 - **OBRADITI** - moramo znati gdje se podatak nalazi i u kojemu obliku. Iz predmetnog izvora saznanja - podatka potrebno je izdvojiti bitne entitete (fizičke, pravne osobe, prijevozna, komunikacijska sredstva, adrese, događaje i sl.) i jednoznačno ih povezati.
 - **KLASIFICIRATI** - povjerljivost podataka (vrsta i stupanj tajnosti),
- c) **OBAVJEŠTAJNA INFORMACIJA** (kriminalistička) je krajnji proizvod procesa kriminalističko obavještajne analitike (znanje). Informacija s dodanom vrijednošću.

Najvažnije obilježje obavještajne djelatnosti je obavještajni proces. U literaturi se mogu pronaći različiti pristupi definiranja koncepta obavještajnog procesa podijeljenog u četiri, pet, šest pa čak i do deset faza (stadija).

Prema pojmovniku Sigurnosno obavještajne agencije (SOA)⁵¹ sigurnosno-obavještajni proces je niz operativnih i analitičkih aktivnosti ili postupaka koji omogućuju izvođenje što preciznije valjane hipoteze i/ili zaključka, predviđanja, procjene koja se može izvesti na temelju raspoloživih podataka.

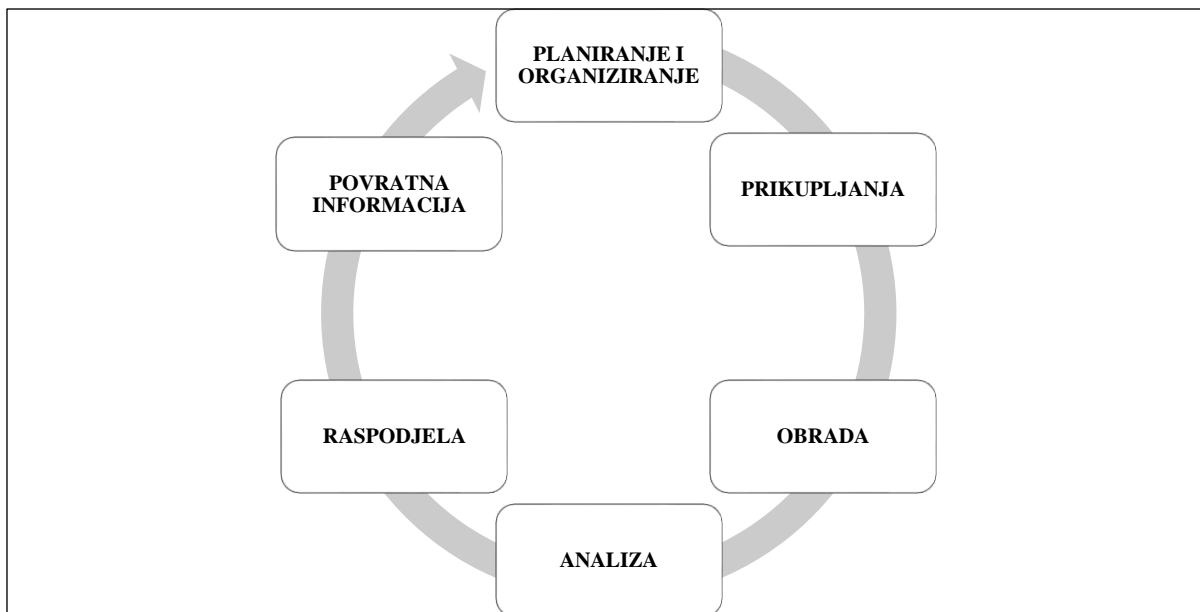
Obavještajni proces predstavlja dinamičan, neprekidan i kontinuiran proces koji započinje pitanjem, a odgovor neminovno dovodi do novih pitanja. Dakle, u osnovi, kraj jednog obavještajnog ciklusa predstavlja početak sljedećeg obavještajnog ciklusa. Obavještajni proces je koncept koji opisuje osnovne faze nastanka obavještajnog proizvoda u obavještajnim agencijama, odnosno, to je postupak u kome se od zaprimljenih sirovih podataka i informacija procesom "oplemenjivanja" dobiva obavještajni proizvod.

Klasičan obavještajni rad obično se sastoji od šest faza (stadija): planiranja, prikupljanja informacija, obrade, analiziranja i prijenosa korisnicima. Svi koraci, odnosno aktivnosti koje obuhvaćaju pojedini koraci, igraju značajnu ulogu i u kriminalističko obavještajnom rada.

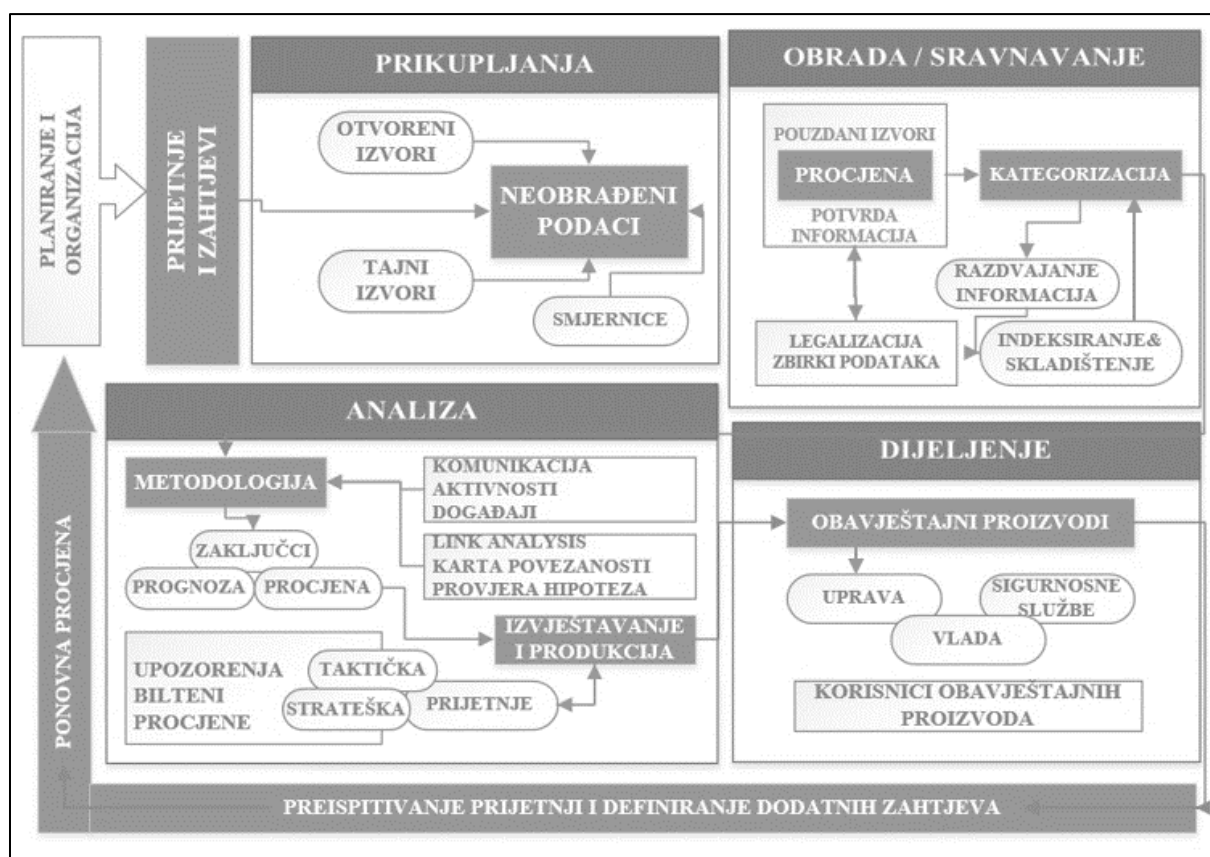
Obavještajni proces grafički predstavlja cikličnu stazu koja se sastoji od ponavljanja čvorova. U postojećoj literaturi najčešće se navodi šest faza obavještajnog procesa. U ovom radu obavještajne aktivnosti su izdiferencirane na sljedećih šest faza:

1. PLANIRANJE I ORGANIZIRANJE,
2. PRIKUPLJANJA,
3. OBRADA,
4. ANALIZA I PRODUKCIJA,
5. DISTRIBUCIJA,
6. POVRATNA INFORMACIJA.

⁵¹ Sigurnosno obavještajna agencija, dostupno na: [https://www.soa.hr/hr/pojmovnik/\(15.1.2018.\)](https://www.soa.hr/hr/pojmovnik/(15.1.2018.))

Slika br. 7 – Prikaz obavještajnog procesa⁵²

Slika br. 8 – Detaljni prikaz obavještajnog procesa po fazama⁵³

⁵² Carter David L., Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies- Second Edition, U. S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Washington, 2009., str. 58.

⁵³ Ibid., str. 58

5.1. Planiranje i organiziranje

Planiranje i organiziranje (*engl. Planning and Direction*) je početni stadij u obavještajnom procesu i predstavlja cjeloviti pogled na dani zadatak ili detektiran problem, te zahtjeva svrsishodno i usmjereno korištenje resursa radi otklanjanja problema ili rješavanja zadatka, odnosno prikupljanja podataka.

Planiranje i organiziranje predstavlja polazno mjesto obavještajnog procesa, tj. mjesto prepoznavanja (identificiranja) potrebnih podataka i informacija iz zahtjeva korisnika. Planiranje i organiziranje suštinski treba izražavati realne i prioritetne zadatke i u skladu sa raspoloživim resursima. U ovoj fazi definira se okvir za donošenje odluke, koji određuje osnovne elemente podatka i informacije te se planira neophodno obavještajno osoblje. To znači da se u prvi plan promatranja stavljaju potrebe i zahtjevi korisnika (policijske organizacijske jedinice, pravosudna tijela, vladine institucije, međunarodna policijska suradnja i dr.) koji predstavljaju ulazne elemente procesa.

Prva radnja u definiranju smjera je izrada strateške procjene. Izradom strateške procjene definiraju se osnovne/glavne prijetnje za stanje sigurnost na određenom prostoru ili određenoj razini rada policije (lokalnoj, regionalnoj ili nacionalnoj) ili koje prijetnje su u nastajanju i mogle bi biti od ključnog značaja za stanje sigurnosti na određenom prostoru ili razini rada policije u predstojećem periodu.

Temeljem donijete strateške procjene izrađuje se popis prioriteta. Poradi, u pravilu, ograničavajućih resursa (financijskih, materijalnih i kadrovskih resursa) u ovoj fazi bitno je odrediti određene prioritete u predstojećem radu, a uzimajući u obzir raspoložive resurse kojima se raspolaže, procijenjeno stanje kriminaliteta, moguće posljedice za društvenu zajednicu itd.

Obavještajni izvori ili organizacije i korisnici zajedno generiraju obavještajne zahtjeve koji dovode do stvaranja procesa. Obavještajni zahtjevi transformiraju potrebe korisnika u obavještajni akcijski plan. Kvaliteta iz tog odnosa određuje nivo obavještajnih aktivnosti organiziranih za potrebe korisnika. Provodi se u vidu plana obavještajne djelatnosti, gdje se obrađuju zadaće i određuju snage i sredstva za izvršavanje tih zadaća po mjestu i vremenu.

Planiranje obuhvaća cjelokupan obavještajni proces, počevši od faze procjene zahtjeva i kulminira s isporukom konačnog obavještajnog proizvoda. Planovima se dolazi do poznatih ili predvidljivih obavještajnih zahtjeva. Planiranje predstavlja upravljanje čitavim procesom stvaranja obavještajnih proizvoda koji uključuje:

- Zahtjeve za određenim obavještajnim proizvodima podnesene od strane eksternih korisnika ili same obavještajne jedinice,
- Određivanje relevantnih podataka i informacija,
- Prioritizaciju pitanja,
- Identifikaciju državnih i nevladinih aktera koji odobravaju/nadziru primjenu mjera.

5.2. Prikupljanja

Prikupljanje podataka (*engl. Collection*) je druga faza obavještajnog procesa. Obzirom na postavljeni zahtjev i utvrđene zadatke pristupa se prikupljanju sirovih podataka koji će se koristiti od strane analitičara za pripremu obavještajnih informacija i proizvoda. Prikupljanje sirovih podataka u pravilu se organizira na slijedeći način:

- odgovor na postavljeni zahtjev,
- odgovor na sigurnosne pojave,
- indikativni izvještaji o aktivnostima od interesa,
- saznanja dobivena od građana, informatora, privatnog sektora i dr.

Odgovor na postavljeni zahtjev podrazumijeva namjerno i ciljano traženje odgovora na pojedina pitanja. Te se informacije mogu zatražiti od otvorenih izvora ili mogu biti rezultat drugih istražnih aktivnosti, kao što su intervjui, nadzor, prikrivene operacije ili drugi postupci tijela za provedbu zakona. Policijski službenici prikupljaju podatke promatranjem i evidentiranjem sigurnosnih pojava na određenom prostoru. Pokazatelji će uključivati znakove i indikatore kriminalnih aktivnosti kao što su npr. grafiti, neuobičajene aktivnosti na lokaciji za koju je postavljen zahtjev korisnika. Ovdje treba napomenuti da kvaliteta prikupljenih podataka na ovaj način u velikoj mjeri ovisi o osposobljenosti i iskustvu osoba koje prikupljaju podatke.

Prikupljanje podataka je ciljano, usmjereno pribavljanje podataka iz svih dostupnih izvora - pojedinaca, policijskih i pravosudnih tijela, drugih službenih i javnih izvora. Neki od primjera izvora podataka su:

- računalne baze podataka/dokumenti (npr. o vlasnicima automobila, osuđenim kriminalcima),
- informatori,
- nadzor,
- ispitivanje osumnjičenika,
- službena statistika (npr. populacijski podaci, registrirana kaznena djela),
- medicinska istraživanja (npr. učinci droga),
- novine i časopisi.
- Internet.

Proces prikupljanja "sirovog" materijala (podataka i informacija) čini osnovu obavještajnog proizvoda. Prikupljanje podataka i informacija je ključni, primarni i najkompleksniji proces u funkciji obavještajne djelatnosti, proces u kojem se troši najviše vremena, snaga i sredstava obavještajnih jedinica. Proces prikupljanja podataka i informacija je usmjeren na podatke i informacije na osnovu kojih se mogu anticipirati budući događaji, prijetnje, pojave, akcije ili procesi, a mogu se izvoditi na različite načine.

Na kvantitetu i kvalitetu prikupljenih podataka i informacija utječu stručnost, iskustvenost, operativnost, profesionalnost, moralne vrijednosti kao i odgovarajući stručni korektivi obavještajnog osoblja. U cilju što uspješnijeg prikupljanja materijala angažira se obavještajno osoblje koje posjeduje potrebne kvalitete i osobine ličnosti.

Prikupljanje podataka jedan je od ključnih elemenata kriminalističko obavještajnog modela. Možemo imati najbolje definiran model, najbolje mogućnosti analize, uz najsuvremeniju informatičku podršku ali ako nemamo relevantne podatke postavlja se pitanje što ćemo to onda analizirati i od čega ćemo proizvesti kriminalističku obavještajnu informaciju.

Tijekom faze prikupljanja podataka pribavi se ogroman broj različitih podataka. Prikupljeni podaci su "sirovog" karaktera. Te je podatke potrebno raščlaniti, odvojiti važne od nevažnih podataka, proturječne podatke kategorizirati, identične sistematizirati i vrednovati te ih što objektivnije i točnije protumačiti odnosno interpretirati. To se ostvaruje kroz slijedeću fazu obavještajnog procesa - obradu podataka.

Obzirom na značaj i širinu primjene ovog stadija prikupljanje podataka je detaljnije obrađeno u zasebnom poglavlju u nastavku rada.

5.3. Obrada

Obrada i korištenje (*engl. Processing and Exploitation*) podrazumijeva pripremu i konverziju svih prikupljenih podataka i informacija relevantnih za strategiju u formu koja se može analizirati. U te aktivnosti ubrajamo klasifikaciju, analizu sredstvima kao što su dešifriranje i prevođenje sa stranih jezika, dotjerivanje teksta ili rezolucije slike, prevođenje podataka i informacija pohranjenih na filmu ili traci putem fotografskih i elektronskih procesa i sl., a sve u cilju njihove što lakše dostupnosti za daljnje računalno "prekopavanje". Obradom se bave analitičari visokih stručnih kvaliteta od čijeg rada zavisi upotrebljivost prikupljenih podataka i informacija. Bitno je naglasiti da se prije same obrade vrši filtriranje sirovog materijala, tj. odbacivanje nepotrebnih ili neispravno sakupljenih podataka i informacija.

Obrada podataka uključuje pohranu podatka na neki od dostupnih medija s ciljem njihovog ponovnog brzog pronalaska i indeksiranje entiteta (fizičke osobe, pravne osobe, prijevozna, komunikacijska sredstva, adrese, događaji i sl.). Indeksiranje predmetnog podatka vrši se u cilju jednoznačnog povezivanja entiteta i raspoloživih podataka o tom entitetu.

Za obradu podataka i informacija razvijeni su softverski alati, koji pored tehničke objektivnosti i ekonomičnosti u znatnoj mjeri ubrzavaju proces obrade. Integralno ispitivanje podataka predstavlja skup računalnih pomoćnih tehnika kao što su multivarijantna statistička analiza, uključujući tehnike umjetne inteligencije, koje su sposobne obraditi veliki broj podataka s indikacijama skrivenih ili neočekivanih informacija i modela ponašanja, te neke od analitičkih tehnika kao što su "rudarenje podataka" (*engl. Data mining*), on-line analitičko obrađivanje, analiza događaja, strategijski sustav ranog upozorenja i dr.

Rudarenje podataka je klasificiranje, organiziranje ili grupiranje velikog broja podataka i izvlačenje relevantnih informacija. Sam termin može se tumačiti kao proces pronalaska korisnog znanja ili informacija, odnosno otkrivanje znanja iz velike količine podataka. Rudarenjem se otkrivaju odnosi, logičnost, pravilnost, te općenito bilo kakve strukture među

različitim podacima. Proces rudarenja primjenjuju analitičari kako bi dobili odgovore na značajna pitanja (pri čemu je od velike važnosti postavljanje pravih upita) i doznali značajne trendove "skriven" u velikim zbirkama podataka. Na taj način poboljšava se proces donošenja odluka na strateškoj organizacijskoj razini pružajući uvid u "skriven" informacije. Razvoj tehnologije, računala, interneta bitno doprinosi lakšem organiziranju podataka, međutim da bi oni postali obavještajno upotrebljivi neophodno je njihovo pretvaranje u informacije i znanje.

Stadij obrade/organizacije podataka nerijetko je zapostavljeni stadij u obavještajnom procesu. Obzirom na veliku količinu procesuiranih podataka koji u tom trenutku nisu relevantni dobar dio podataka se pohrani u neku bazu podataka i tamo ostanu zaboravljeni.

5.4. Analiza

Analiza (*engl. Analysis*) je najkompleksnija faza obavještajnog procesa, koja uključuje i procjene što znače analizirani podaci za daljnji razvoj događaja. Tu se stvara dodatna vrijednost analitičkih informacija, jer se od njih očekuje ne samo serviranje obavještajnih informacija, već i ponuda mogućih konačnih rešenja. To traži zahtjevno znanje analitičara iz područja preventivnog i represivnog djelovanja na području suzbijanja kriminaliteta.

Cilj analize podataka je identificirati trendove, obrasce i tendencije, a formuliranjem niza scenarija mogu se predviđati vjerojatni budući ishodi te otkrivati potencijalne mogućnosti i prepreke.

U postupku analize koristi se niz operativnih i analitičkih postupaka procjene istinitosti koja se može izvesti na osnovu raspoloživog materijala. Suštinski, analiza predstavlja fazu kada se iz ogromne količine obrađenog materijala sintetiziraju vrijedni podaci i informacije, kombiniraju s ciljem provjeravanja i formiranja slike problema ili pojave. Drugim riječima, obavlja se slaganje obavještajnog mozaika iz niza obavještajnih dijelova s ciljem stvaranja gotovog obavještajnog proizvoda, koji će kao takav biti koncizan, potpun, relevantan i pravovremen za donositelja odluka. Ovi proizvodi mogu biti relativno kratki i ograničeni na dubinu ili pokrivenost, te mogu biti duži i predstavljati sveobuhvatno proučavanje određene teme ili problema.

Obavještajni proizvodi nastali integracijom iz više izvora omogućuju dublje analize i uvide. Analitičke procedure se obavljaju dva puta i to u procesu planiranja i u procesu kompletiranja. Svrha analize je za specifičnog donositelja odluka otkriti i protumačiti fundamentalni značaj ciljanog skupa informacija. Često analiza uključuje i procjenu kao mogući ishod, pružajući mnoge moguće specifične događaje. Ova funkcija nije predviđajuća iako u pojedinim slučajevima može izgledati kao takva.

U nekim slučajevima analiza može uključivati predviđanje koje zahtijeva analitičko mišljenje s naznačenim stupnjem pouzdanosti. Obavještajna analiza se odvija kroz nekoliko koraka:

- procjena podataka i informacija (omogućuje procjenu vjerodostojnosti sadržaja i pouzdanosti izvora),
- integracija-opisivanje podataka i informacija (omogućuje integriranje podataka i informacija, njihovog značenja, te utvrđuje one koji nedostaju),
- hipoteza (omogućuje privremeno objašnjenje s ciljem potvrđivanja ili odbijanja, te usmjerava daljnji proces prikupljanje podataka i informacija),
- zaključivanje (misaoni proces koji sadrže i primjenjuju različite metode kao što su deduktivne, induktivne, kognitivne, individualne i kolektivne).

Svaka hipoteza je vjerodostojno ispitana i uspoređena uz stjecanje podataka i informacija u kontinuiranom procesu izvođenja zaključaka. Često se u analizi istovremeno provjerava nekoliko hipoteza pri tom stvarajući potencijalne događaje, testirajući ih korištenjem rigoroznih mentalnih procesa, iskustva i drugih raznovrsnih pozadinskih vještina. U procesu analize je neophodno pojasniti kako se došlo do određenih zaključaka, kada je to moguće naznačiti izvore koji su korišteni, objasniti primarne faktore koji podržavaju analizu kao i moguće posljedice ukoliko bi se faktori promijenili. Oblikovanjem konačnih obavještajnih proizvoda se također naznačuje ono što ostaje nepoznato. Obično analitičari u postupku analize nemaju direktan pristup subjektu interesa, ali umjesto prikupljanja podataka i informacija iz različitih vrsta izvora, daju doprinos u stvaranju privremenog objašnjenja za objekte aktivnosti, događaje ili pojave. Na osnovu analitičarevih procjena stvaraju se uvjeti za prikupljanje novih podataka i informacija. Uspješnost izrade obavještajnih proizvoda prvenstveno zavisi od stručnosti analitičara, njihovih tehničkih vještina, vještina rada s ljudima, vještinama oblikovanja i

razumijevanja, pomoću kojih mogu na bazi raspoloživih informacija i znanja stvarati nova, koja neminovno dovode do boljeg odlučivanja.

Obzirom na njegov značaj i složenost, analitički proces je detaljnije obrađen u zasebnom poglavlju u nastavku rada.

5.5. Raspodjela

Raspodjela (*engl. Dissemination*)⁵⁴ predstavlja fazu u obavještajnom ciklusu koja se realizira raspodjelom konačnih obavještajnih proizvoda korisnicima, odnosno donositeljima odluka za čije interese je i organiziran obavještajni ciklus. Produkti kriminalističkog obavještajnog rada namijenjeni su različitim korisnicima: operativnom osoblju koje se bavi istraživanjem kriminaliteta, rukovodećem policijskom osoblju koje traži nova rješenja za efikasnije suzbijanje kriminaliteta, predstavnicima civilnog društva, javnosti, pravosuđa. Prilikom raspodjele obavještajnog proizvoda obavještajna jedinica obvezno navodi pouzdanost informacija, ali ne imenuje izvore informacija, štiteći pri tom i metode koje su korištene. Neophodno je naglasiti da obavještajni proizvodi mogu biti brzo razvijeni, uvjetovani iskrsavanjem ili brzinom promjena određenog događaja. U takvim situacijama njihova distribucija se obavlja u najkraćem mogućem roku. Obavještajni proizvodi se distribuiraju korisnicima u različitim oblicima: putem sirovih poruka, dnevnih elektronskih i tiskanih publikacija, video - konferencija, usmenog informiranja - brifinga, dugoročnim studijama, zaštićenim telefonskim pozivima i neposrednim kontaktima s pojedinačnim analitičarima.

Sve češće se obavještajni proizvodi pohranjuju u računalne baze podataka koje omogućuju korisnicima elektronsko preuzimanje prema potrebi. Obavještajne jedinice stalno širiti svoje proizvode na način i u obliku koji najbolje odgovara korisnicima.

Obavještajni ciklus ne završava raspodjelom, svojom posljednjom fazom, već se dalje nastavlja, obzirom da u poslovanju nikada nema konačnih odgovora, postavljaju se nova pitanja i zadaju novi strateški ciljevi.

⁵⁴ Dissemination, iako u prijevodu znači širenje, zbog boljeg razumijevanja koristi se termin raspodjela.

5.6. Povratna informacija

Evaluacija i povratna informacija (*engl. Evaluation and Feedback*) je posljednja faza/stadij obavještajnog procesa. Obavještajni ciklus je zaokružen kada korisnici daju povratne informacije (feedback) donositeljima odluka ili izmijenjene zahtjeve. S povratnom informacijom se ne završava obavještajni ciklus već se kontinuirano nastavlja dijalog između obavještajne jedinice i korisnika. Povratna informacija je informacija koja otkriva u kojoj mjeri su izvršeni obavještajni zadaci i realizirani očekivani ciljevi. Ona predstavlja važno obilježje obavještajne djelatnosti, što znači da tijelo za provedbu zakona određuje potreban obim obavještajnog interesa i obim informacija potrebnih o objektu interesa, te dodjeljuje zadatke izvršiteljima, prati realizaciju i koristi dobivene obavještajne proizvode.

Značaj i uloga povratne informacije je višestruka:

- Povratnom informacijom se vrši modifikacija ili kontrola procesa ili sustava kroz analizu željenih i dobivenih rezultata,
- Povratna informacija se može koristiti za usmjeravanje na nova istraživačka polja ili identificiranja praznina (nedostataka) u obavještajnoj informaciji koji moraju biti pravovremeno korigirani,
- Povratna informacija je važan korektivni faktor kojim se vrši provjera izvora,
- Povratna informacija omogućuje korekciju prioriteta ili naglašavanja,
- Za obavještajno osoblje ona predstavlja jedan od najjačih motivacijskih alata.

Bez obzira da li se radi o korisnom obavještajnom proizvodu ili ne, povratna informacija je nezaobilazna od strane korisnika prema obavještajnom osoblju. Razlog je prvenstveno što obavještajno osoblje treba znati što je to korisno u obavještajnom proizvodu, a što ne, kako bi mogli djelovati korektivno te ubuduće unaprijediti kvalitetu svojih aktivnosti s ciljem boljeg opsluživanja korisnika. Povratna informacija treba obuhvaćati slijedeća ključna obavještajna pitanja (Key Intelligence Questions- KIQs):

- Da li je obavještajni proizvod upotrebljiv?
- Da li je pravovremen?
- Koje su činjenice upotrijebljene?
- Kako?
- Da li je obavještajni proizvod ispunio očekivanja? Ako ne, zašto ne?

- Šta je sljedeće?

Odgovori na postavljena pitanja trebaju osigurati pročišćen obavještajni proizvod, s većom upotrebljivošću i unaprijediti povratnu sesiju. Prema tome, obavještajni proizvodi zapravo generiraju zahtjeve kroz ponavljajuće procese.

5. KRIMINALISTIČKO OBAVJEŠTAJNA ANALITIKA

Analiza je najvažniji, a ujedno i najsloženiji stadij kriminalističko obavještajnog procesa. U ovom stadiju stvara se dodatna vrijednost analitičkih informacija, jer se od njih očekuje ne samo serviranje obavještajnih informacija, već i mogućih konačnih rešenja.

Koncepcija kriminalističke analitike nije novost. Istražitelji su uvijek težili prepoznavanju veza između zločina, kriminalnih udruženja, uloge pojedinaca u kriminalnim aktivnostima i povezanosti kriminaliteta i drugih činitelja, kao što su teritorij, stopa nezaposlenosti, ekonomski, socijalni i drugi faktori. Policijske organizacije koriste statistiku i druge podatke u pristupu problemu kriminaliteta. Prednost kriminalističke analitike je u tome što nudi strukturirane metode i jedinstveni sklop tehnika, npr. procjenu skale i strukture raširenih oblika kriminaliteta, kao što su provale, razbojništva te brojne i različite aktivnosti organiziranih kriminalnih grupa, kao što su ekstremne navijačke skupine ili identifikacija pripadnika pojedinih zločinačkih organizacija.

6.1. Pojam i definicija kriminalističke analitike

Prema Hrvatskoj enciklopediji analitika (grčki ἀναλυτική τέχνη: umijeće razlaganja) znači umijeće razlaganja (analiziranja) misaonih oblika – pojmova, sudova i zaključaka. Prema Wikipediji analiza je jedna od osnovnih metoda saznanja. To je raščlanjivanje složenih misli na jednostavnije. Analiza podrazumijeva rastavljanje neke cjeline na njene dijelove; objašnjenje nekog pojma rastavljanjem na njegove definitorne dijelove.⁵⁵

Analiza predstavlja "obradu" informacija iz različitih izvora s ciljem pronalaženja određenog obrasca i/ili značenja. Tijekom provođenja analize potrebno je odgovoriti na tzv. zlatna pitanja kriminalistike kako bi se ostvarila svrha samoga analitičkoga procesa, a to uključuje razvijanje i testiranje hipoteza, te dobivanje odgovora na sva pitanja koja su neophodna kako bi se opisala priroda same kriminalne aktivnosti.

⁵⁵ Analitika, Hrvatska enciklopedija, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=2463> (15.1.2018).

Analiza zapravo obuhvaća procjenu, uspostavljanje veza i interpretaciju informacija i/ili obavještajnih informacija iz različitih izvora kako bi se otkrio obrazac i značenje.

Ključni element analize je primjena induktivne logike kao procesa mentalnog rezoniranja, opažanja, percepcije, usmjerenog prema iznalaženju značenja iz fragmenata, dijelova, isječaka informacija i donošenja zaključaka, procjena ili predviđanja.

Postoje mnoge definicije kriminalističke analitike koje se koriste širom svijeta. Jedna od definicija koju je 1992.g. prihvatilo 12 europskih članica Interpola, a od tada je prihvaćaju i ostali, glasi: "..... analiza je prepoznavanje i omogućavanje uvida u povezanost između kriminalističkih podataka i drugih potencijalno relevantnih podataka u odnosu na rad policije i sudstva."⁵⁶

Kriminalistička analiza je proces utvrđivanja obrazaca i odnosa između kriminalističkih podataka i ostalih važnih izvora podataka u cilju utvrđivanja prioriteta i usmjeravanja policijskih akcija.⁵⁷ Nejednolična distribucija kriminala u smislu vremena i prostora, vrsta prekršitelja, i viktimizacija, teoretski dozvoljavaju analitičarima da izvlače hipoteze iz obrazaca po kojima se čine kaznena djela, i te se hipoteze mogu koristiti kao osnova za dodjeljivanje policijskih resursa.

Usporedo s tim, kriminalistička analitika je razvila oslanjanje na kriminalističke obavještajne informacije za usmjeravanje policijskih aktivnosti, rast informacijskih tehnologija i praćenje učinkovitosti policije. Ona isto tako ima zdrave temelje u načelima policijskog rada usmjerenog na rješavanje problema. U osnovi, analitičari su tumači informacija, čija je uloga pregledavanje informacija i pružanje pouzdanih kriminalističko obavještajnih informacija u praktičnom obliku na osnovu kojih je moguće daljnje djelovanje.⁵⁸

⁵⁶ Vodič za kriminalističku analitiku - 3. izdanje, INTERPOL, Lyon, 2000., str. 5.

⁵⁷ Cope, N., Intelligence Led Policing or Policing Led Intelligence, dostupno na: http://www.jmu.edu/icle/pdf_files/Applied%20Research/Towards%20an%20Information%20Driven%20Organization/Intelligence%20Led%20Policing%20or%20Policing%20Led%20Intelligence.pdf (15.1.2018.), str. 188.

⁵⁸ Ibid., str. 188.

Samo poradi pravilnog razumijevanja što je to kriminalističko obavještajna analitika navodimo dvije definicije kriminalističko obavještajne analitike, i to definiciju Interpola i definiciju koja se koristi u hrvatskoj policiji.

"Kriminalistička obavještajna analitika omogućuje pribavljanje i utvrđivanje činjenica i saznanja koja daju uvid u vezu između podataka o kaznenim djelima i drugih potencijalno važnih podataka sukladno policijskoj i pravosudnoj praksi (Interpol)."

"Kriminalističko obavještajna analitika je djelatnost prikupljanja, objedinjavanja, pregledavanja i analiziranja podataka u svezi kriminalnih aktivnosti te iznalaženja ključnih značajki tih kriminalnih aktivnosti (MUP RH)."

6.2. Razvoj kriminalističke analitike

Kriminalistička analitika ima svoje porijeklo u Sjevernoj Americi. Šezdesetih godina prošlog stoljeća organizirani kriminalitet je u SAD-u postao ozbiljna prijetnja društvu. Nakon provedenih analiza stručna tijela zaključila su da je policija bila neučinkovita u svome pristupu organiziranom kriminalitetu. Kao rezultat toga od tada su razvijeni mnogi programi za obradu podataka. Jedan od njih je "ANACAPA znanstveni program", koji je osigurao temelje za obuku u nekim tehnikama analize kriminaliteta.

Policija je kriminalističku analitiku prepoznala kao korisnu potporu prije više od 25 godina i uspješno je proširena na međunarodnu zajednicu. Otkada se prije dvadesetak godina pojavilo nekoliko "ključnih" zemalja koje su bile preteče i promotori te discipline, većina zemalja u okviru svojih policijskih snaga usvojile su te tehnike.

Interpol je početkom devedesetih godina prošlog stoljeća detektirao problem prikupljanja, razmjene i analize sve veće količine podataka, te je slijedom toga 1993. osnovao jedinicu za kriminalističku obavještajnu službu (Analytical Criminal Intelligence Unit) kako bi se formulirale taktičke i strateške analize za pravilnu procjenu ozbiljnih međunarodnih sigurnosnih problema i oblikovanja preventivnih strategija.⁵⁹

⁵⁹ Vodič za kriminalističku analitiku, op.cit., str. 2.

Kriminalistička analiza koristi jedinstvene tehnike usredotočujući se na razvoj hipoteza, rekonstrukciju tijeka pojedinačnih kriminalnih događaja, identifikaciju serija povezanih zločina i analizu obima i uzoraka kriminalnih aktivnosti. Tehnike kriminalističke analitike osiguravaju standardizirani pristup, nudeći fleksibilnost koja je ograničena samo mogućnostima i dosjetljivošću djelatnika koji se bavi kriminalističkom analitikom. Postojeće i nove tehnike se neprestano razvijaju da bi se proširio obim istraga i projekata u kojima se mogu koristiti.

6.3. Analitički proces

U analitičkoj fazi kriminalističko obavještajnog procesa procjenjuju se prikupljene informacije i stječe uvid u problem koji se razmatra. Rezultati analitičkog rada bi trebali dati jasniju sliku relevantnih događaja ili akcija, ali isto tako bi trebali izvući hipoteze (predviđanja/zaključke) o tome kako su se ti događaji ili akcije dogodile i zašto.

Analitičke tehnike se kombiniraju s ostalim vrednovanim kriminalističkim obavještajnim materijalom u izradi četiri ključna kriminalističko obavještajna proizvoda, a to su strateška procjena, taktička procjena, profil mete i profil problema⁶⁰.

Svrha svakog analitičkog proizvoda je:

- usmjeriti prikupljanje kriminalističkih obavještajnih informacija,
- izvijestiti one koji su zaduženi za donošenje odluka o resursima,
- identificirati nove i sadašnje probleme, kao i one u nastajanju,
- pridonijeti reviziji koja se provodi u području borbe protiv kriminala i nereda,
- istaknuti mogućnosti za preventivno djelovanje, prilike za smanjivanje kriminaliteta i njegovo sprečavanje,
- pomoći uspostavljanju veza između počinjenih djela i mogućih počinitelja,
- identificirati najznačajnije počinitelje u "vrućim točkama",
- predvidjeti buduće kriminalne aktivnosti.

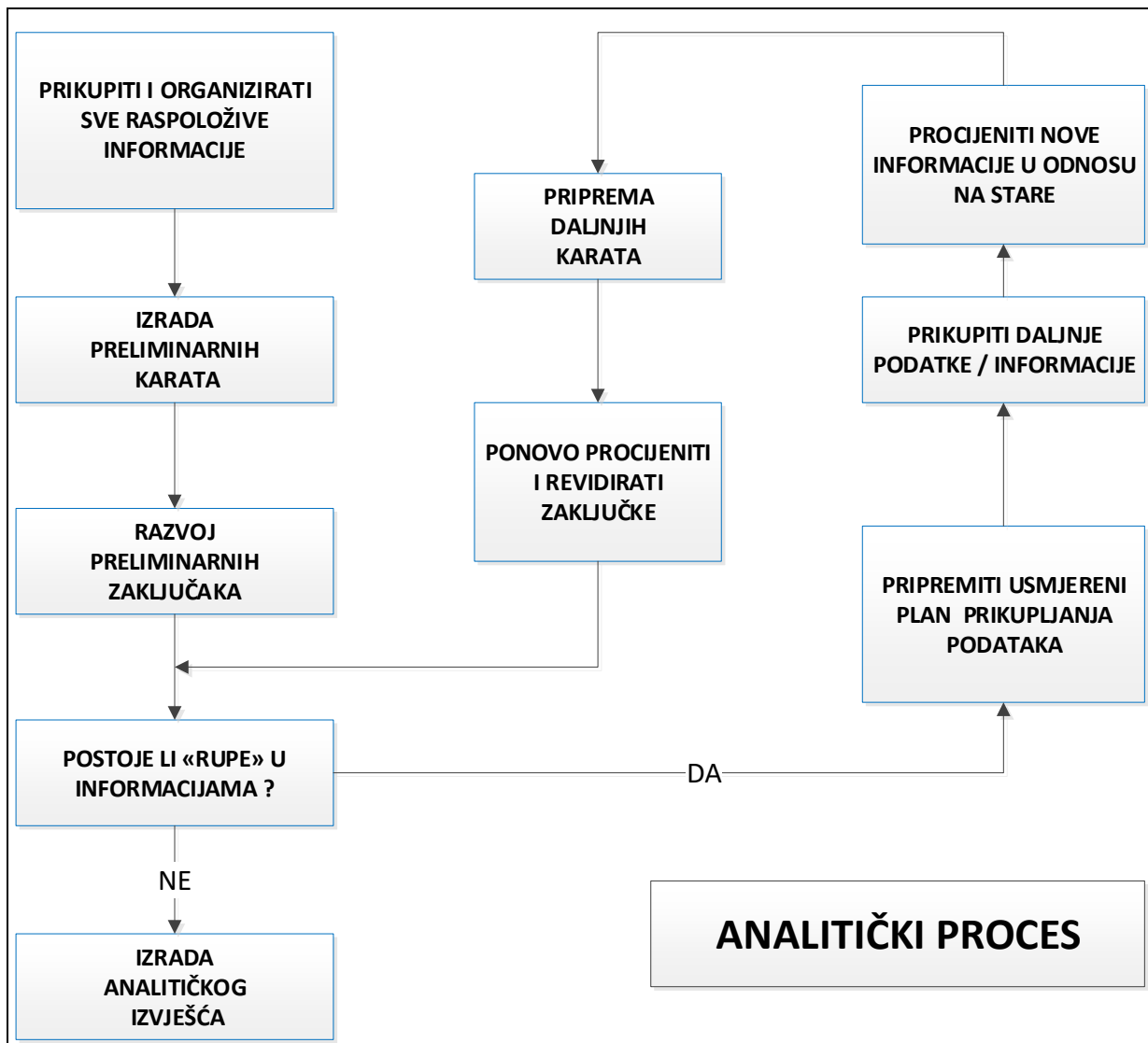
Analiza kao bitan stadij obavještajnog procesa mora biti:

⁶⁰ Smith, J., Smjernice – 9 analitičkih proizvoda, Tečaj "Značaj strateške analitike za rukovoditelje, Cobra Solutions Limited. London, 2008.

- *Pravovremena* – analiza mora biti izrađena pravovremeno kako bi mogla biti vodilja u policijskom postupanju i donošenju relevantnih i pravovremenih odluka na kojima će se temeljiti određeno postupanje policije. Analiza koja je završena nakon provođenja policijskih poslova na koji se odnosi je nepravovremena i uzaludno potrošeni resursi.
- *Fokusirana* – analiza mora biti fokusirana, usmjerena na predmet analize kako ne bismo došli u situaciju preširokog sagledavanja određene problematike i onemogućavanja provođenja uspješne aktivnosti. Analitičar mora biti fokusiran na predmet analize. Uslijed velike količine informacija postoji opasnost da se analiza usmjeri izvan okvira obrade.
- *Razumljiva* – analiza mora biti napisana razumljivim jezikom za sve one kojima je namijenjena. U analizi se ne smije koristiti suviše stručnom terminologijom koja je auditoriju kojem je analiza namijenjena nerazumljiv. Kao izrade analize treba voditi računa o tome kome će ta analiza biti prezentirana i tko će ju koristiti za donošenje određenih odluka.
- *Treba gledati unaprijed* – "sprječiti je bolje nego liječiti". Stoga analiza mora identificirati važne, hitne probleme. Analiza ne smije dati samo opis bivšeg ili sadašnjeg stanja temeljem raspoloživih informacija već analiza mora temeljem postojećih podataka moći dati predviđanje budućih događaja. Analitičar mora izraditi preporuke koje su zakonite i ostvarive i gledaju unaprijed.
- *Treba ciljati na rješenja* – analiza mora biti usmjerena na osnovni problema i ponuditi rješavanje određenog problema u njegovoj cijelosti. Nije dovoljno samo riješiti neki problem, a ne osvrnuti se na uzroke tog problema. Svakako je adekvatnije riješiti uzrok koji dovodi do nekog problema jer time dugoročno otklanjamo neku problematičnu situaciju.

Kao što je prikazano na slici br. 9 analitički proces⁶¹ odvija se ciklično u sklopu obavještajnog procesa, sve dok se ne dođe do izrade najkvalitetnijeg analitičkog izvješća koje je moguće izraditi obzirom na postojeće prikupljene informacije. Ukoliko analitičar uvidi da u određenim informacijama postoje "rupe" (vidljivi nedostaci informacija) inicirati će prikupljanje novih podataka i kreiranje novih informacija i revidirati svoje prethodne zaključke.

⁶¹ Criminal Intelligence Training - Manual for analysts United nations office on drugs and crime. New York, 2011., str. 29.

Slika br. 9 - Detaljni prikaz stadija analitičkog procesa.

Kriminalističko obavještajni analitičar kao krajnji proizvod analize izrađuje analitičku obavijest kao dokument koji sadrži skup kriminalističko obavještajnih informacija, potkrijepljenih analitičkim proizvodima, zaključak i preporuke te se dostavlja krajnjem korisniku.

Kriminalistička analitika je ključni element unutar cjelokupnog procesa obrade podataka. Bez kriminalističke analitike to je samo baratanje podacima.

Kriminalistički analitičari su specijalizirani kadrovi i kao takvima im treba davati primjerene zadatke. Operativni kriminalistički analitičar obično radi zajedno s istražiteljskim (obavještajnim) timom na složenim slučajevima, te je važno da budu uključeni već u početnoj fazi tako da se ne opterećuju s mnoštvom informacija kako bi mogli pratiti ostale članove tima.

Strategijski kriminalistički analitičar često radi sam ili s malom istražiteljskom grupom i naloge prima od nadzornih ili rukovodnih odjela.

U oba slučaja nužnost suradnje treba pažljivo procijeniti da bi bili sigurni kako je svrsishodno da kriminalistički analitičar bude uključen u projekt, da je zadaća jasno definirana i da su ciljevi realni. Da bi se izbjeglo neučinkovito korištenje resursa, planiranje je prvi korak u procesu obrade i korištenja podataka i kritika uspješnosti njegovih zaključaka. Planiranje je najbolje u pisanom obliku u kojem svaka osoba, koja ima svoju ulogu u cjelokupnom projektu, može vidjeti svoje dužnosti (npr. pribavljanje informacija analitičaru, kontaktiranje vanjskih izvora, provjera analitičkog rada). To je važno stoga što osigurava obvezu rukovodstva prema projektu i omogućava prepoznavanje onih zadaća koje su kritične u analitičkom radu, a da ne spadnu samo na odgovornost analitičara. Druga važna značajka planiranja je važnost postavljanja većeg okvira prioriteta u koji se može smjestiti svaki individualni projekt. To jamči da analitička komponenta obavlja projekte koji su u skladu s cjelovitim ciljevima organizacije.

Sljedeći korak se sastoji od organiziranja faza prikupljanja i kruženja informacija da bi se osigurala učinkovitost i cjelovitost analize. Informacije se prikupljaju, procjenjuju i puštaju u optok (organiziraju se i pohranjuju). Sama analiza počinje objedinjavanjem relevantnih informacija u oblike koji olakšavaju analitičarima da iz njih izvuku značenje: npr. karte, tabele, grafovi, mape. Iako su korisni u fokusiranju analize i kao ilustracije za izvješća, nisu konačan produkt analitike. Faza objedinjavanja informacija omogućuje uvid u informacije što opet pogoduje analitičaru da primijeni induktivnu logiku, tako da je moguće postavljanje hipoteza o kriminalnoj aktivnosti koja se istražuje ili proučava. Informacije su pokretljivije, veze su jasnije i kvaliteta podataka je veća nego u brojnim izvješćima. Postavljene hipoteze se testiraju ponavljanjem procesa prikupljanja, procjene, kruženja, objedinjavanja i tumačenja, svaki put se usredotočujući na relevantne podatke koji su potrebni da potvrdili ili pobili hipotezu. Ciklus se može ponavljati tako dugo dok se ne dobiju pouzdani zaključci, predviđanja ili procjene koji se odnose na kriminalnu aktivnost.

Kriminalistička analitika koristi jedinstvene tehnike usredotočujući se na razvoj hipoteza, rekonstrukciju tijekom pojedinih kriminalnih događaja, identifikaciju serija povezanih zločina, razumijevanje kriminalnih mreža i analizu spektra i uzoraka kriminalnih aktivnosti. Tehnike

kriminalističke analitike osiguravaju standardizirani pristup, sada nudeći fleksibilnost koja je ograničena samo mogućnostima i dosjetljivošću kriminalističkog analitičara.

Razlikuju se dva osnovna tipa kriminalističke analitike, strategijska i operativna (taktička) analitika.⁶² Mada definicije svake od ovih analitičkih funkcija variraju, općenito, taktički analitika usmjerena je na utvrđivanje problema s kriminalitetom u cilju usmjeravanja operativnih postupanja (odgovora) kao što su to npr. vrlo vidljive policijske ophodnje, dok strateška analitika pruža dugoročniju, detaljniju analizu problema i njihovih uzroka kako bi omogućila strateške intervencije, predviđanje kretanja kriminaliteta i primjenu strategija za redukciju kriminala.

Strategijska analitika se sastoji od praćenja i predviđanja razvoja cjelokupne kriminalne situacije na srednje do dugoročnoj osnovi (podijeljena je na odgovarajuća zemljopisna područja i tipove kriminaliteta).

Operativna analitika je usmjerena na kratkotrajne policijske ciljeve s trenutnim djelovanjem kao što su: uhićenje, racije i sl.

Postoje mnogi načini primjene operativne i strategijske kriminalističke analitike. U europskom modelu kriminalističke analitike koji se primjenjuje u nekoliko zemalja kao i u Interpolu, svaki od ta dva tipa je dalje podijeljen u tri grupe koje ovise o usmjerenosti analize:

- kriminalni događaj
- počinitelj ili žrtva
- metode kontrole kriminaliteta

Slika br. 10 pokazuje različite forme kriminalističke analitike, prema Interpolovom vodiču za kriminalističku analitiku. Kao što se može vidjeti i strategijski i operativni tip su podijeljeni. U nekim kategorijama nalaze se dva oblika ovisno o analitičkom cilju, npr. analiza slučaja može se koristiti da bi se prikazao sadržaj pojedinog zločina kao što je oružana pljačka, dok komparativna analiza slučaja uspoređuje pojedinosti iz nekoliko oružanih pljački da bi izdvojila one koje tvore međusobno povezanu seriju.

⁶² Vodič za kriminalističku analitiku, op. cit., str. 5.

	STRATEGIJSKA	OPERATIVNA
Kriminalni incident	ANALIZA UZORAKA KRIMINALITETA	ANALIZA SLUČAJA ----- KOMPARATIVNA ANALIZA SLUČAJEVA
Počinitelj	ANALIZA GENERALNOG PROFILA	ANALIZA SKUPINA POZNATIH POČINITELJA ----- ANALIZA CILJANIH NN POČINITELJA
Kriminalističke metode	ANALIZA KRIMINALISTIČKIH METODA	ANALIZA ISTRAGA

Slika br. 10 - Kriminalističko analitičke forme⁶³

Kriminalistička analitika ovisi o kvaliteti dostupnih informacija. Međutim, različita pravila/zakoni o zaštiti podataka, premda su neophodni u zaštiti osobnih prava, mogu ograničiti količinu informacija dostupnih analitičaru, što utječe i na tehnike koje se mogu primijeniti.

6.4. Analitička obavijest

Analitička obavijest je dokument koji kriminalističko obavještajna analitika dostavlja krajnjem korisniku, a sadrži kriminalističko obavještajne informacije, analitičke proizvode, zaključak i preporuke. Analitička obavijest je u biti drugi naziv za kriminalističko obavještajnu informaciju.

Kriminalističko obavještajna informacija je proizvod koji nastaje prikupljanjem, procjenjivanjem, obradom i interpretacijom informacija. Stoga se kriminalističko obavještajnu informaciju može smatrati informacijom kojoj je nešto dodano. To nešto što je dodano rezultat je analiza – tj. objašnjenje što informacija znači.

⁶³ Ibid., str. 7.

Po svojoj prirodi, kriminalističko obavještajna informacija može biti općenita ili specijalizirana. Općenita kriminalističko obavještajna informacija usredotočena je na širok raspon kriminalnih aktivnosti, kojim se bave obično manje institucije, užih nadležnosti. Specijalizirana obavještajna informacija fokusira se na određeni tip kriminalne aktivnosti ili na entitet, poput droga, industrijske špijunaže ili organiziranog kriminala.

Kriminalističko obavještajne informacije primjenjuju se i na taktičkom i na strategijskom nivou. Taktičke kriminalističko obavještajne informacije usmjerene su prema kratkoročnim smjernicama provedbe zakona ili prema aktivnom predmetu, s neposrednim učinkom – uhićenja, oduzimanja, zapljene. Strategijske kriminalističko obavještajne informacije bave se većim, dugoročnijim pitanjima i ciljevima, kao što je utvrđivanje tko su glavni kriminalci ili kriminalna udruženja, koje su projekcije porasta vrsta kriminalnih aktivnosti, te utvrđivanjem prioriteta provedbe.

Kao krajnji proizvod obavještajne djelatnosti obavještajna informacija (sigurnosna informacija) treba predstavljati realni odraz objektivne stvarnosti, na temelju čega će se izraditi odgovarajuće procjene i prognoze, te poduzimate konkretne mjere i akcije. Osnovna funkcija obavještajne informacije je povećati kapacitete znanja kod korisnika i omogućiti mu ispravno donošenje odluke. Kvalitetnija je ona informacija koja sadrži veći broj korisnih podataka. Obavještajna informacija nastaje u procesu stvaralačke prakse, na osnovu spoznajnih podataka o činjenicama koje predstavljaju elemente sigurnosne pojave. Osnovu spoznajnih podataka čini kriminalistička praksa, a osnovu obavještajne informacije, podaci o relevantnim činjenicama.

Međutim, obavještajna informacija nije isključivi proizvod prakse i spoznajnih činjenica, već i u velikoj mjeri zavisi od misaonih procesa autora informacije (analitičara), njegove stručnosti, znanja, iskustva i osposobljenosti da raspoložive podatke procesom logičkog mišljenja poveže u koherentnu cjelinu.

Osnovne karakteristike obavještajne informacije su:

- radi se o zbiru podataka dobivenih, u pravilu, iz više izvora;
- podaci se odnose na dio objektivne stvarnosti koji predstavlja sigurnosnu pojavu, stanje i odnose;

- podaci su provjereni, odnosno uklapaju se u neka ranije stečena saznanja o sigurnosnim pojavama;
- objektivno odražava stvarnost, nezavisno od autorovih želja i volje;
- predstavlja znanje do kojeg se došlo mentalno – psihičkim procesima;
- prenosiva je, tj. njen se sadržaj može priopćiti korisniku.

Odluka donijeta na temelju kvalitetne informacije, u pravilu, treba pokrenuti neku akciju (sigurnosnu, policijsku, političku, državnu, društvenu, administrativnu, istraživačku i slično).

Ukoliko informacija nije pokrenula neku aktivnost u pitanju može biti jedan od razloga:

- informacija nije sadržavala dovoljnu količinu korisnih podataka da bi korisnika pokrenula na akciju, ili
- informacija je dostavljena korisniku za koga njen sadržaj nema praktičkog značenja.

Prema prihvaćenim znanstvenim i stručnim stajalištima, životni ciklus kriminalističko analitičkog procesa počinje od trenutka kada se ukaže potreba za njim i kada započne istraživanje, a završava kada se kriminalističko analitičko djelo kao gotov proizvod procesa počne koristiti i ima svoj kružni životni tok, koji je neprekidan.

7. PRIKUPLJANJE PODATAKA

Svrha obavještajne djelatnosti je prikupljati informacije iz svih relevantnih izvora, na način koji je u skladu sa zakonom, nastojeći steći saznanja o postojanju, identitetu i sposobnostima kriminalaca i zločinačkih poduhvata a naročito radi suzbijanje kriminala i radi unaprjeđivanja prioriteta i ciljeva koje si je odredila organizacija koja provodi kriminalističku obavještajnu djelatnost.⁶⁴

Obavještajni rad u velikoj mjeri ovisi o prikupljanju sirovih informacija. Bez takvih informacija za daljnju obradu, obavještajna funkcija ne može biti ispunjena. Kada se radi o policijskim organizacijama, veliki dio informacija dolazi iz činjenica i informacija koje prenose policajci na ophodnji i istražitelji. Neke jedinice mogu prikupljati i specifične informacije o određenim osobama ili poduhvatima na razne načine, bilo prikriveno ili otvoreno, no veliki dio informacija potrebnih za obavljanje obavještajne djelatnosti saznaje se od policajaca na terenu.

7.1. Metodologija prikupljanja podataka

Prikupljanje informacija je ključan i bitan dio sveukupnih zadaća bilo koje policijske organizacije. Nakon prikupljanja, informacije se koriste u sprječavanju zločina, progonu i hvatanju kriminalaca i pribavljanju potrebnih dokaza o krivnji. Politika takve organizacije mora biti prikupljanje informacija usmjerenih protiv određenih pojedinaca ili organizacija o kojima postoji razumna sumnja da se bave kriminalom, prikupljanje informacija poštujući prava uključenih osoba i prenošenje tih informacija samo ovlaštenim osobama, koje trebaju i imaju pravo znati. Iako se obavještajnim radom bave posebni istražitelji u organizaciji, svi članovi organizacije dužni su prenijeti sve informacije koje bi mogle doprinijeti identifikaciji organiziranih skupina i kriminalaca.⁶⁵

Pojam "obavještajni podaci" može imati negativne konotacije u društvu ili u određenim zajednicama. To je češće slučaj tamo gdje vlada mišljenje da je policija u prošlosti djelovala na neodgovarajući način. Važno je imati na umu da se većina obavještajnih podataka ne dobiva

⁶⁴ Criminal Intelligence, IACP National Law Enforcement Policy Center, Washington, 2003.

⁶⁵ Ibid., str. 2.

tajno nego se izvodi iz otvorenih izvora informacija. Davanje objašnjenja javnosti po tom pitanju i, po mogućnosti, objavljivanje politika o načinu na koji policija i obavještajne službe dobivaju i koriste obavještajne podatke može biti od koristi u raspršivanju glasina i pogrešnih shvaćanja.

Obavještajni podaci su ključni uvjet u svim područjima obavještajne (informativne) djelatnosti, od lakših prekršaja koji uključuju rad policije u zajednici i pitanja javne sigurnosti pa sve do pitanja organiziranog kriminala i terorizma.

Prikupljanje informacija, njihova analiza i prerada u “znanje” te prezentacija gotovog rezultata akterima nadležnim za donošenje odluka, tradicionalno su najvažnija aktivnost obavještajne djelatnosti. No, gotovo je nemoguće jasno odrediti kategorizaciju informacija koje se prikupljaju. Primjerice, vojno-obrambeni resori trebaju informacije vojnog karaktera, resori vanjskih poslova informacije političkog karaktera, resori gospodarstva informacije gospodarskog karaktera, resori tehničko-tehnološkog karaktera upravo takve informacije itd.

Određivanje lokalnih ciljeva i prioriteta u prikupljanju informacija u temeljima su obavještajne djelatnosti pojedinih organizacija. Prikupljanje informacija od strane istražitelja predstavlja bit svake obavještajne aktivnosti. Bez doprinosa policajca s ophodnje nije moguće doći do informacija potrebnih u strateške i taktičke svrhe. Dakle, svaki službenik koji pribavlja informacije potrebne za funkcioniranje tog procesa ima obavezu podržavati obavještajne djelatnosti u svojoj organizaciji. Ako sirove informacije podržavaju taj proces procjene, uspoređivanja i analize informacija, njihovo prosljeđivanje je proces prerade koji pretvara te informacije u koristan proizvod koji podupire policijski rad.

Prioritetna zadaća sigurnosnih i policijskih organizacija je prikupljanje saznanja o onim pojavama u društvu koje ugrožavaju temeljne društvene vrednote, politički sustav i ustavni poredak, ljudska prava, slobodu, društvenu i privatnu imovinu, i dr.

Zadaća je kriminalističke obavještajne djelatnosti tragati za istinom, tj. za istinitim podacima koji će vjerno održavati objektivnu stvarnost i na temelju kojih će se stvarati istinite obavještajne informacije, pouzdane prosudbe i prognoze. Imperativ djelatnosti je utvrđivanje istine, bez obzira kakva ona bila i na što upozoravala.

Cilj informativne djelatnosti je prikupljanje informacija o sigurnosnim pojavama. Sigurnosna pojava je društvena pojava koja svojom usmjerenošću, ciljevima i učincima, u većoj ili manjoj mjeri, ugrožava ustavom utvrđen poredak, politički sustav, slobode i prava građana, imovinu i temeljne društvene vrednote.

Sigurnosne pojave nisu statičke prirode, već se u njima stalno nešto događa, one se šire, dijele, nastaju i nestaju. One su i u stalnoj interakciji sa drugim sigurnosnim i širim društvenim pojavama. Prostor i vrijeme značajno utječu na odnose u samoj pojavi, koja predstavlja sustav međusobno povezanih interaktivnih elemenata. U izučavanju pojava se prostor i vrijeme moraju svesti na konačne dimenzije, jer bi se bez toga otišlo u beskonačnost, odnosno apstraktno promatranje bez konkretnih rezultata.

Da bi se upoznala sigurnosna pojava (objektivna stvarnost) potrebno je upoznati činjenice koje sačinjavaju tu objektivnu stvarnost. Činjenica je realno postojanje nečega, nekog obilježja, procesa, događanja, nekih odnosa i stanja. Svaka činjenica je samo dio, fragment objektivne stvarnosti. Činjenice ne postoje kao prosti elementi objektivne stvarnosti, samostalno i izolirano, već su međusobno povezane, uvjetovane, isprepletene u okvirima manjih ili većih cjelina objektivne stvarnosti.

Činjenice se utvrđuju pomoću osjetila i misaonih procesa, a mogu se utvrđivati neposredno (direktnim osjetilnim dodirima) i posredno (pomoću raznih naprava, eksperimenata i preko pisanih tekstova). U spoznaji činjenica potrebno je razlikovati dvije stvari: jedno su činjenice kao dio objektivne stvarnosti, a drugo je, kako tko doživljava, i s tim u vezi, kako tko tumači te činjenice.

Subjektivne činjenice su samo subjektivni doživljaji objektivne stvarnosti i njenih pojavnih oblika, tj. odraz subjektivnih do psihičkih procesa. U praksi se zato događa da se iste činjenice tumače na različite načine.

Drugi oblici subjektivizma javljaju se u slučajevima kada se precjenjuju ili podcjenjuju činjenice, kao spoznajni dio objektivne stvarnosti:

- *Precjenjivanje* spoznajnih činjenica vodi u praktikizam, a obično se javljaju kod subjekata koji primarno koriste izvore podataka, pa nekritički pristupaju saznanjima o konkretnim

činjenicama i ne povezujući ih s drugim stečenim znanjima, daju im veći značaj nego što one objektivno imaju. Ponekad se ovakvi stavovi uporno brane i zapada se u sve ozbiljnije i teže greške.

- *Potcjenjivanje* spoznajnih činjenica također može dovesti do ozbiljnih grešaka, a događa se onda kada se preveliki i nekritički značaj pridaje teoriji i zapostavlja konkretno saznanje o konkretnoj pojavi.

Sigurnosne pojave su složene i javljaju se u svim područjima društvenog života i rada. Međutim, gotovo nikad dvije sigurnosne pojave se neće iskazati na identičan način. Zbog toga je u praksi teško odrediti jednu sigurnosnu pojavu iako je teorijski i pojmovno možemo definirati. Još je teže unificirati sigurnosne pojave, dati im precizna obilježja istovjetnosti, pa se zato u praksi češće radi o istovrsnim, a ne o identičnim pojavama. Dakle, radi se o pojavama koje imaju neka zajednička obilježja, ali i mnogo različitosti u načinu ispoljavanja, u tome tko je nositelj tih pojava, u učincima, ciljevima, sredstvima koja se koriste itd.

U fazi prikupljanja informacija značajnu ulogu ima asimilacija postojećeg znanja, koja pomaže usmjeravanje prikupljanja informacija ka stvarima o kojima znamo malo ili ništa. Pri tome treba imati u vidu kolektivno, a ne vlastito razumijevanje problema. Na taj način pokušamo doći do informacija koje nam omogućuju razumijevanje uzroka prijetnji, traženja mogućih reakcija i određivanja prioriteta u reagiranju. Pri tome mogu analitičaru pomoći obavještajni indikatori (intelligence indicators)⁶⁶, pomoću kojih se mogu izdiferencirati neki uzorci, koji ukazuju na mogući scenarij. Indikatori su pokazatelji koji ukazuju na nešto, upućuju na nešto, skreću pažnju na postojanje nečeg ili na mogućnost postojanja nečeg. Indikatori su metodologijsko sredstvo kojim se analitičari služe da u stvarnosti otkriju dokaze postojanja nečeg što je predmet interesa.

Organizacije koje provode obavještajnu djelatnost primjenom svojih metoda i sredstava, korištenjem svojih izvora saznanja trebaju otkrivati sigurnosne pojave, tumačiti njihov karakter, utvrditi stupanj njihove opasnosti, te predlagati i poduzimati mjere i akcije na njihovom suzbijanju i onemogućavanju.

⁶⁶ Dvoršek, A., op. cit., str. 2.

Kao i u svim drugim procesima tako i u postupku prikupljanja podataka i informacija potrebno je izraditi plan koji mora dati odgovore na slijedeća pitanja:

1. Što je predmet interesa (odrediti sadržaj podataka i informacija)
2. Kakve su informacije potrebne (kvaliteta)
3. Koliko je informacija potrebno (količina znanja)
4. Kako će se raspodjeliti informacije (distribucija)
5. Kada će se raspodjeliti informacije (termini, rokovi)

Sadržaj podataka koji se prikupljaju i analiziraju određen je sadržajem rada organizacije koja ih koristi (npr., ako se radi o kriminalističkoj obavještajnoj službi, onda se aktom o njenom osnivanju određuje i sadržaj podataka koje ova služba treba prikupljati - podaci o kaznenim djelima, modusima počinjenja, nositeljima takvih aktivnosti, o predmetima interesa policijskih jedinica i drugo). Da bi se osiguralo pravovremeno i efikasno prikupljanje potrebnih podataka potrebno je što detaljnije pojmovno odrediti pojave koje će se pratiti i o kojima će se prikupljati podaci.

Korištenjem otvorenih i zatvorenih (posebnih) izvora podataka, posebnih metoda i sredstava, obavještajne jedinice prikupljaju podatke o dijelu objektivne stvarnosti koja je predmet njenog interesa. Prikupljanje podataka je djelatnost koja obuhvaća odgovarajuće postupke traženje, dobivanja i registriranja podataka. Sigurnosni podatak je svaki podatak koji se odnosi na promatranu sigurnosnu pojavu, stanje i odnose, dobiven preko posebnih izvora i korištenjem posebnih metoda i sredstava. To je saznanje o sigurnosnim činjenicama onako kako ih vide izvori i kako ih pružaju korištena sredstva i metode.

7.2. Izvori podataka

Proces prikupljanja podataka i informacija modernih obavještajnih organizacija moguće je razvrstati na sljedeće dvije obavještajne metode:

1. Javni (otvoreni, neklasificirani) izvori – (*engl. Open source - OS*),
2. Tajni (posebni, klasificirani) izvori – (*engl. Secret source - SC*), koji uključuju:
 - a. Ljudske izvore – (*engl. Human source - HUMINT*), i

b. Tehnička sredstva – (*engl. The technical collection - SIGINT, IMINT, MASINT, ...*)

U svom obavještajnom prikupljanju podataka i informacija CIA⁶⁷ (a i mnoge druge obavještajne agencije) specificira pet osnovnih sakupljačkih modaliteta:

- Ljudski izvori (*engl. Human intelligence – HUMINT*) – ljudi se koriste zbog njihova znanja i mogućnosti upućivanja na druge izvore.
- Slikovni izvori (*engl. Imagery intelligence – IMINT*) – odnose se na zemaljske i zračne slikovne izvore. Najviše se odnosi na zračne fotografije, satelitske snimke.
- Signalni izvori (*engl. Signals intelligence – SIGINT*) – informacije koje su prikupljene putem "hvatanja" radijskih i satelitskih signala. Dijeli se na COMINT (*engl. Communication intelligence*) i ELINT (*engl. Electronic intelligence*), predstavlja metode prikupljanja podataka presijecanjem i preusmjeravanjem komunikacijskih i elektroničkih signala.
- Otvoreni izvori (*engl. Open source intelligence – OSINT*) – odnose se na javno dostupne informacije u javnoj domeni. Najznačajniji izvor predstavlja internet, ali ovdje se uključuju novinski članci, javni dokumenti, javni registri, poduzeća, studije itd.

Veliki broj informacija se može dobiti iz otvorenih izvora, dok druge informacije mogu biti povjerljive ili se dobivaju tajno (primjenom posebnih mjera). Da bi bili zakoniti, obavještajni podaci se moraju prikupljati, čuvati, obrađivati, davati i koristiti uz strogo poštovanje nacionalnih zakona i međunarodnih standarda u području ljudskih prava.

U prikupljanju podataka/informacija mora se voditi računa o podacima/informacijama koje je moguće prikupiti iz svih dostupnih otvorenih izvora u vidu podataka/informacija dostupnih iz medija, interneta, službenih evidencija raznih državnih tijela i drugih organizacija koji su javno dostupni. Prema nekim procjenama iz otvorenih izvora može se prikupiti oko 80 % potrebnih podataka. Iako ovu informaciju u policijskom poslu treba uzeti s određenom rezervom, ipak

⁶⁷ Central Intelligence Agency - CIA, web stranica, dostupno na: <https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/2010-featured-story-archive/open-source-intelligence.html> (15.1.2018.)

upućuje na iznimno veliku važnost otvorenih izvora. Obzirom na dostupnost ogromnih količina podataka/informacija iz otvorenih izvora, treba biti oprezan da se ne dovedemo u situaciju podatkovne/informacijske pretrpanosti (situaciju da od šume ne vidimo drvo).

Metode prikupljanja informacija mogu biti otvorene ili prikrivene. Prema metodi kojom su prikupljeni, podaci i informacije se mogu dijeliti na otvorene i zatvorene (prikrivene). Otvorene metode se najčešće koriste kako bi se prikupile javno dostupne informacije, jer se te informacije otvoreno pohranjuju i dostupne su javnosti.

7.2. Otvoreni izvori podataka

Osnova obavještajnog rada su informacije prikupljene iz raznih izvora. Ukoliko ne postoji jedan izvor koji može pružiti dovoljno informacija za potpuno razumijevanje određenog pitanja, obavještajne jedinice koriste višestruke izvore kako bi došle do najtočnije slike događaja.

Najzastupljenije i najdostupnije su informacije dobivene iz otvorenih, javnih izvora (*engl. Open source intelligence – OSINT*). Definicija "Open source intelligence" se mijenjala tijekom vremena, što se tiče organizacija i država. Najjednostavnije rečeno ona je "neklasificirana informacija". Još jedna relativno upotrebljiva definicija je "informacija s potencijalom mogućeg značaja za obavještajne službe koja je dostupna javnosti".⁶⁸

"Open source intelligence" (OSINT) je neklasificirana informacija koja je s namjerom otkrivena, diskriminirana i prikazana odabranoj publici kako bi odgovorila na specifična pitanja. Pri sustavnoj primjeni, OSINT proizvodi mogu smanjiti zahtjeve prema zatvorenim (klasificiranim) zbirkama državnih tijela na način da se ograniče zahtjevi za informacijama samo na ona pitanja koja ne mogu biti odgovorena otvorenim izvorima.

Javno dostupne informacije su informacije objavljene i dostupne za javnu upotrebu. Radi se o koje je učinjene javno dostupnima, a mogu biti u različitim formatima, kao što su npr. mape, zemljovidni, filmovi, fotografije itd.

⁶⁸ Open-source intelligence, Wikipedia, dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Open-source_intelligence (15.1.2018.).

Glavni cilj kriminalističke obavještajne djelatnosti je stvaranje obavještajne informacije koja mora biti što preciznija. Javni izvori se mogu koristiti kako bi doprinijeli tom cilju. U tom smislu preciznije je govoriti o valjanim javnim izvorima, koji se mogu definirati kao podaci koji su rezultat analize u kojoj se koriste i javni izvori i zatvorene (klasificirane/tajne) informacije. Treba napomenuti da su otvoreni (javni) izvori podataka važniji za strategijsku analitiku, a manje korisni za taktičku (operativnu) analitiku. Neke od "on line" usluga, kao što je provjera telefonskog broja pretplatnika ili podaci o vlasništvu nad nekretninama, mogu biti od velikog operativnog interesa. Procjena informacija iz javnih izvora je jedna od najvećih teškoća s kojima se analitičar mora suočiti, zato jer za razliku od policijskih informacija, teško je naći informacije iz područja javnog djelovanja koje nisu modificirane na ovaj ili onaj način.

7.4. Zatvoreni izvori podataka

Za razliku od otvorenih izvora kojima svatko može pristupiti, zatvoreni izvori podataka su oni s ograničenim pristupom, što znači da im mogu pristupiti i koristiti ih samo osobe i organizacije s pravom pristupa. Zatvoreni izvori podataka prikupljeni su za određenu namjenu s ograničenim pristupom i dostupnosti javnosti. Zatvorene informacije često se nalaze u obliku strukturiranih baza podataka. U kontekstu kriminalističke obavještajne djelatnosti te će baze podataka uglavnom sadržavati osobne podatke prikupljene u sklopu operativno-istražnih aktivnosti, kriminalističke evidencije o kaznenim djelima i njihovim počiniteljima te podatke o registraciji vozila, oružja itd.

Za razliku od otvorenih izvora, informacije pribavljene iz policijskih zatvorenih izvora ne procjenjuju se putem postupka obavještajne analize i obično se smatraju pouzdanim. Korisnici bi, međutim, trebali kritički sagledati raspoložive informacije i razumjeti kontekst u kojem su prikupljeni i njezinu svrhu.

Zatvoreni izvori podataka su vezani za primjenu prikrivenih metoda prikupljanja informacija. Prikrivene metode prikupljanja podataka koriste tajnost kako bi se prikupile informacije o osobama, objektima i događajima od interesa kada se prikupljanjem i obradom otvorenih podataka ne može doći do željenih rezultata. Posebna istražna sredstva su ona sredstva ili

tehnike koja se koriste za prikupljanje dokaza i/ili obavještajnih podataka ili informacija na takav način (prikryveno/tajno) da oni koji su predmet istrage s time nisu upoznati.

Prikryvene metode mogu uključiti korištenje informatora, presretanje informacija, elektronsko i fizičko praćenje, fotografiranje i dr. Kada se te metode koriste na način koji privremeno ograničava pravo pojedinca na privatnost, nazivaju se "intruzivnim metodama istrage", a same te tehnike se nazivaju "posebne istražne mjere" ili "posebne istražne tehnike".

Vijeće Europe definiralo je posebne istražne tehnike kao "tehnike primijenjene od nadležnih vlasti u svrhu otkrivanja i vođenja kaznenih istraga ozbiljnih kaznenih djela, s ciljem prikupljanja informacija bez znanja osumnjičenih." U ovom kontekstu, pojam nadležne vlasti može značiti obavještajne službe ili tijela za provedbu zakona. Važno je ovdje napomenuti da u mnogim zemljama obavještajne službe koriste takve mjere ne samo u kontekstu kaznenih istraga, već i u sklopu preventivnih istraga vezanih za nacionalnu sigurnost. Opći je princip da se metode koje se koriste za prikupljanje informacija trebaju zasnivati na tipu potrebnih informacija, svrsi prikupljanja informacija, te na operativnom, zakonskom i političkom kontekstu u kojem obavještajne organizacije rade.⁶⁹

Kada se primjenjuju posebne istražne metode za prikupljanje obavještajnih podataka mora se voditi računa da primijenjene mjere i tehnike budu proporcionalne prijetnji i sa što "blažim" narušavanjem prava i sloboda pojedinaca. Takav pristup zahtjeva vještinu obavještajne jedinice i osoblja u odabiru metoda i tehnika u realizaciji zahtjeva istrage.

Naravno, osobe koje se bave kriminalitetom, kao što su nositelji organiziranog kriminaliteta, krijumčari, teroristi i sl., svjesni su da su njihove aktivnosti predmet interesa policije i tijela za provedbu zakona i oni čine sve što mogu kako bi ostali neotkriveni. Obzirom da maksimalno nastoje prikriti svoju djelatnost teško je naći obavještajno korisne informacije o njima i njihovim zločinima unutar otvorenih izvora podataka.

Iz tog razloga, iako su javno dostupne informacije općenito korisne za predmet istraživanja, u takvim slučajevima policija i tijela za provedbu zakona primjenjuju posebne metode prikupljanja podataka od značaja za predmet istraživanja. Najbolji način saznanja o prijetnji

⁶⁹ Nadzor nad obavještajnim službama, Priručnik, Urednici: Hans Born i Aidan Wills, DCAF, Ženeva, 2012.

koju neke organizacije i/ili pojedinci predstavljaju za društvo je raspolaganje provjerenim informacijama o njihovim interesima, sposobnostima, infrastrukturi, namjerama, planovima i mogućnostima.

Posebne (prikrivene, tajne) mjere prikupljanja podataka su svi oni načini prikupljanja podataka koji omogućuju da se bez znanja osoba, grupa i/ili organizacija koje su predmet istrage prikupljaju podaci o njima. Sve posebne mjere mogu se podijeliti u dvije velike grupe:

1. Mjere čijim se korištenjem neznatno i u manjoj mjeri zadire u ljudska prava i slobode. U ovu grupu mjera spadaju tradicionalne operativne mjere, kao što su razgovori s osobama, tajno praćenje i snimanje osoba, infiltracija u skupine i organizacije, pribavljanje dokumentacije, uvid u javne evidencije i druge zbirke podataka javnih vlasti.

2. Mjere čijom se upotrebom značajno ograničavaju ljudska prava, a posebno pravo na privatnost. To su najčešće mjere kojima se ostvaruje uvid u sadržaj svih vrsta komunikacija, ali i mjere kojima se pribavljaju statistički podaci o ostvarenim komunikacijama (tzv. uvid u zadržane podatke), kao i tajna pretraga stana, što je jedna od najagresivnijih posebnih mjera za tajno prikupljanje podataka.

Podatke o nositeljima kriminaliteta, naročito organiziranog, o njihovim namjerama (planovima), mogućnostima, metodama i sredstvima djelovanja te o konkretnim ciljevima, mjestima i vremenu izvršenja pojedinih aktivnosti, policijske jedinice mogu prikupljati od građana, korištenjem javnih izvora i primjenom tajnih postupaka i mjera. U tom smislu one su ovlaštene pozivati na obavijesne razgovore građane i ovlaštene osobe pravnih osoba te zatražiti uvid u dokumentaciju i podatke pravnih osoba, a do određenih podataka mogu doći i korištenjem tajnih suradnika.

U našem pravnom sustavu mjere i tehnike koje se mogu, na zakonom propisani način, primijeniti radi prikupljanja spoznaja i činjenica u dokaznom postupku propisane su člankom 332. Zakona o kaznenom postupku, i to: ⁷⁰

⁷⁰ Članak 332. (Narodne novine, broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14 i 70/17)
- (1) Ako se izvidi kaznenih djela ne bi mogli provesti na drugi način ili bi to bilo moguće samo uz nerazmjerne teškoće, na pisani obrazloženi zahtjev državnog odvjetnika, sudac istrage može protiv osobe za koju postoje osnovne sumnje da je sama počinila ili zajedno s drugim osobama sudjelovala u kaznenom djelu iz članka 334. ovog

1. nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu,
2. presretanje, prikupljanje i snimanje računalnih podataka,
3. ulazak u prostorije radi provođenja nadzora i tehničko snimanje prostorija,
4. tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta,
5. uporabu prikrivenih istražitelja i pouzdanika,
6. simuliranu prodaju i otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine,
7. pružanje simuliranih poslovnih usluga ili sklapanje simuliranih pravnih poslova,
8. nadzirani prijevoz i isporuku predmeta kaznenog djela,
9. provjera uspostavljanja telekomunikacijskog kontakta,
10. pribavljanje evidencije o ostvarenoj telefonskoj komunikaciji, korištenim baznim stanicama i lociranju mjesta s kojeg se obavlja komunikacija.

Treba napomenuti da se navedene posebne mjere mogu odobriti i primijeniti u slučajevima kada se izvidi kaznenih djela ne bi mogli provesti na drugi način ili bi to bilo moguće samo uz nerazmjerne teškoće, i to protiv osobe za koju postoje osnove sumnje da je sama počinila ili zajedno s drugim osobama sudjelovala u nekom od kaznenih djela koja su taksativno navedena u članku 334. Zakona o kaznenom postupku.

Pored informacija do kojih se može doći primjenom posebnih izvidnih mjera, zatvoreni izvori podataka su također informacije pribavljene tijekom prethodnih istraga kaznenih djela, zatim informacije dobivene kroz međuagencijsku suradnju od drugih sigurnosno-obavještajnih službi, informacije i stečena znanja drugih organizacija kao što su Ured za sprječavanje pranja novca, Financijska agencija, Porezna uprava, Carinska uprava i dr.

Činjenica je da oba izvora (otvoreni i zatvoreni) mogu sadržavati vrijedno bogatstvo obavještajno korisnih informacija i pridonjeti ciljevima istraživanja kriminaliteta. Otvoreni izvori mogu pružiti veliku količinu i široku pokrivenost raznovrsnih podataka. Opseg otvorenih izvora podataka mnogo je širi od zatvorenih izvora, međutim manja je vjerojatnost da će se obradom otvorenih podataka doći do obavještajnih saznanja o najtežim zločinima i njihovim počiniteljima. Zatvoreni izvori mogu pružiti daleko kvalitetnija i konkretnija obavještajna

Zakona, pisanim, obrazloženim nalogom odrediti posebne dokazne radnje kojima se privremeno ograničavaju određena ustavna prava građana.

saznanja o nositeljima kriminaliteta, naročito organiziranog, o njihovim aktivnostima, namjerama, mogućnostima, metodama i sredstvima djelovanja te o konkretnim ciljevima, mjestima i vremenu izvršenja pojedinih kriminalnih aktivnosti.

7. ZAKLJUČAK

Obilježja modernog kriminaliteta nužno mijenjaju pristup njegovom suzbijanju. Dok je ranije postojala čvrsta granica između prevencije i represije, danas to više nije slučaj. Novi, proaktivni pristupi suzbijanja kriminaliteta brišu te granice, te stvaraju nove strategije koje kombiniraju ciljane preventivne i represivne mjere na duže vrijeme.

Policijski posao vođen (usmjeravan) kriminalističko obavještajnim informacijama omogućuje policiji i tijelima za provedbu zakona primjenu moderne proaktivne metode umjesto tradicionalnih reaktivnih metoda.

Kriminalističko obavještajna djelatnost je snažan alat na raspolaganju policiji, ali se mora se ozbiljno shvatiti. Nije dovoljno samo napisati papir i reći imamo kriminalističku obavještajnu djelatnost. Za razvoj i usvajanje kriminalističko obavještajnog modela nužno je osigurati neophodna sredstva, stručne kadrove i resurse za uspostavu sustava prikupljanja kriminalističko obavještajnih informacija na svim razinama rada policije. Jednako je važno omogućiti centralizirano prikupljanje, pohranjivanje i obradu svih informacija dostupnih policiji, te uspostaviti sustav međuagencijske i međunarodne suradnje i razmjene informacija. S aspekta obrade tako prikupljenih informacija važno je osigurati izradu osnovnih kriminalističko obavještajna proizvoda i uspostaviti provođenje kriminalističko obavještajnog ciklusa.

Prikupljanje informacija je ključan i bitan dio sveukupnih zadaća bilo koje policijske organizacije. Nakon prikupljanja, informacije se koriste u sprječavanju zločina, progonu i hvatanju kriminalaca i pribavljanju potrebnih dokaza o krivnji. Politika takve organizacije mora biti prikupljanje informacija usmjerenih protiv određenih pojedinaca ili organizacija o kojima postoji razumna sumnja da se bave kriminalitetom, prikupljanje informacija poštujući prava uključenih osoba i prenošenje tih informacija samo ovlaštenim osobama, koje trebaju i imaju pravo raspolagati obavještajnim informacijama.

Policijski rad se sve više oslanja na kriminalističko obavještajne informacije prilikom odabira meta, određivanja prioriteta i usmjeravanja aktivnosti. Kako društvo progresivno teži za sigurnošću, znanje kako kontrolirati rizike povezane sa kriminalom postaje iznimno važno za umanjivanje straha javnosti u svezi sa kaznenim djelima i počiniteljima. Međutim, policija

može stvarati hrpe kriminalističko obavještajnih informacija, ali one će postati operativno iskoristive tek nakon što se protumače, procjene i ispituju svi potencijalni akteri i veze. Upravo u prevođenju sirovih informacija u operativno održive kriminalističko obavještajne informacije kriminalistička obavještajna djelatnost ima ključnu ulogu.

Analiza podataka i kriminalističko obavještajni rad ključni za objektivni/nepriistran okvir donošenja odluka koji omogućava smanjenje kriminaliteta i sigurnosnih problema i prevenciju kroz strateško upravljanje kao i učinkovitu primjenu strategija koje su usmjerene na višestruke i ozbiljne počinitelje kaznenih djela.

Međutim, obavještajni podaci, čak i oni najbolji, ne donose odluke. Odluke o korištenju resursa i ljudstva policijskih organizacija donose rukovoditelji koji se podacima služe konstruktivno i u okviru vlastitog profesionalnog iskustva. No, bez podataka koji im pokazuju put i pomažu u procjeni raznih mogućnosti, odgovorni bi se mogli naći u velikim poteškoćama.

III. POPIS KRATICA

CIA	Central Intelligence Agency
DCAF	Democratic Control of Armed Forces
EUROPOL	skraćenica od European Police Office
FBI	Federal Bureau of Investigation
FSB	Federalna služba sigurnosti
GCHQ	Government Communications Headquarters
HIS	Hrvatska izvještajna služba
IACP	Međunarodna udruga načelnika policije
ICPO	International Criminal Police Organization
ILP	Intelligence Led-Policing
IT	informacijske tehnologije
KGB	Komitet državne sigurnosti)
KIQs	Key Intelligence Questions-
MI	akronim od Military Intelligence
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
NCIS	National Criminal Intelligence Service
NCISP	National Criminal Intelligence Sharing Plan
NIC	Nacionalnog obavještajnog vijeća
NIM	National Intelligence Model
NKVD	Narodni komesarijat unutrašnjih poslova
NSA	National Security Agency
OA	Obavještajna agencija
OSINT	Open-source intelligence
OTC	Operativno-tehnički centar za nadzor telekomunikacija
POA	Protuobavještajna agencija
SOA	Središnja obavještajna agencija
SZUP	Služba za zaštitu ustavnog poretka
UNS	Ured za nacionalnu sigurnost
UVNS	Ured Vijeća za nacionalnu sigurnost
VSOA	Vojna sigurnosno obavještajna agencija
ZSIS	Zavod za sigurnost informacijskih sustava

IV. POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Bilandžić, M., Poslovno-obavještajno djelovanje - Business Intelligence u praksi, Zagreb, AGM, 2008.
2. Clark, R.V., Eck J.E., Crime Analysis for Problem Solvers, U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Washington, 2005.
3. Dvoršek, A., Kriminalistična strategija, Ministarstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, 2001.
4. Horvatić, Ž., Djelovanje međunarodnih organizacija u suzbijanju kriminala, Pravni fakultet u Zagrebu, 2002.
5. Horvatić, Ž., Cvitanović, L., Politika suzbijanja kriminaliteta, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1999.
6. Javorović, B., Bilandžić, M., Poslovne informacije i business intelligence, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2007.
7. Kopal, R., Primjena analitičkog softvera, Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Policijska akademija, Zagreb, 2002.
8. Kopal, R., Ekonomska analiza međunarodnog terorizma, Visoko učilište Effectus-Visoka škola za financije i pravo Zagreb, 2014.
9. Kopal, R., Korkut, D., Tehnike kompetitivne analize, Visoko učilište Effectus-Visoka škola za financije i pravo Zagreb, 2014.
10. Kopal, R., Korkut, D., Krnjašić S., Analiza (socijalnih) mreža, Algebra d.o.o., In2 DATA d.o.o., Zagreb, 2016.
11. Pavišić, B., Modly D., Veić, P., Kriminalistika, Knjiga 1., Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.
12. Pavišić, B., Modly D., Veić, P., Kriminalistika, Knjiga 2., Dušević&Kršovnik d.o.o., Rijeka, 2006.
13. Sun Zi, Umijeće ratovanja, Izdavač ČGP Delo, biblioteka Globus, Zagreb, 1982.,
14. Šimović, V., Uvod u kriminalističku analitiku s praktikumom, MUP RH (odabrana poglavlja), Zagreb, 2002.
15. Tatalović, S., Bilandžić, M., Osnove nacionalne sigurnosti, Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Policijska akademija, Zagreb, 2005.

16. Veić, P. i suradnici, Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine, Zagreb, 2009.
17. Žunec, O., Domišljanović, D., Obavještajno sigurnosne službe Republike Hrvatske, Naklada Jasenski i Turk, Zagreb, 2000.

Priručnici:

1. Carter David L., Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies- Second Edition, U. S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Washington, 2009.
2. Criminal Intelligence, IACP National Law Enforcement Policy Center, Washington, 2003.
3. Criminal Intelligence Training - Manual for analysts United nations office on drugs and crime. New York, 2011.
4. DCAF – Radna grupa za obavještajne službe, Obavještajna praksa i demokratski nadzor- praktični pregled, Centre for Democratic Control Armed Forces, Ženeva, 2003.
5. Guidance on The National Intelligence Model, National Centre for Policing Excellence (NCPE) on behalf of the Association of Chief Police Officers (ACPO), Bedford, UK, 2005.
6. IACP National Law Enforcement Policy Center: Criminal Intelligence, Washington, 2003.
7. Priručnik OSCE-a: Rad policije zasnovan na obavještajnim saznanjima, OSCE, TNTD/SPMU serija publikacija, vol. 13, Beč, 2017.
8. Ratcliffe, Jerry H., Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders, U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Washington, DC, 2007.
9. Smith, J., Smjernice – 9 analitičkih proizvoda, Tečaj "Značaj strateške analitike za rukovoditelje, Cobra Solutions Limited, London, 2008.
10. Vodič za kriminalističku analitiku, 3. izdanje, International Criminal Police Organization (INTERPOL), Lyon, 2000.
11. Intelligence Analysis for Problem Solvers, John E. Eck and Ronald V. Clarke with contributions by Gohar Petrossian, Community Oriented Policing Services, U.S. Department of Justice, Washington, 2013.

Članci u časopisima:

1. Badžim, J., Obavještajne i represivne službe u suprotstavljanju kriminalitetu koji predstavlja prijetnju nacionalnoj sigurnosti, *National Security And The Future* 1, Zagreb, 2013.
2. Balgač, I.,: Prikaz konferencije “Upravljanje policijom u 21. stoljeću u kontekstu novih koncepata...”, časopis *Policija i sigurnost* (Zagreb), godina 23., MUP RH. 198 (2014), broj 2., str. 197-204.
3. Bilandžić, M., Britanski model obavještajnog organiziranja: obavještajne institucije i nadzor njihovih aktivnosti, časopis, *Politička misao*, Vol XXXVII, (2000.), br. 3, str. 136-159.
4. Brincka, Ž., Od pojačanog nadzora (kriminalističkog nadzora) nekada, do usmjerenog prikupljanja podataka, danas. Zagreb, MUP RH, Policijska akademija, (2012), str. 595-609.
5. Brincka, Ž., Raguž, S., Procjena kao stadij obavještajnog procesa. Zagreb, MUP RH, *Policija i sigurnost*, godina 19. (2010), broj 1, str. 40-49
6. Cope N., Policijski rad usmjeren na kriminalističko-obavještajnim informacijama ili kriminalističko obavještajne informacije vođene policijskim radom
7. Coyne, J.W., *Strategic Intelligence in Law Enforcement: Anticipating Transnational Organised Crime* (doktorska disertacija), Canberra, 2014.
8. Dvoršek, A., *Kriminalistički obavještajni rad i njegove perspektive u kriminalistici*, Fakulteta za varnostne vede Univerza v Mariboru, Maribor, 2010.
9. Dvoršek, A., *Kriminalistička strategija – nova grana kriminalistike*, Mjesto i perspektive kriminalističkih nauka i kriminalističke profesije, zbornik radova, Sarajevo, 2001.
10. Kopal, R., *Značaj kriminalističke obavještajne analitike u antiterorističkoj djelatnosti*. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 23, 2, Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2002, str. 567-578.
11. Kopal, R., Brincka, Ž. *Koncepcija kriminalističke analitike u MUP-u RH*, *Policija i sigurnost*, 3-6, MUP RH, Zagreb, 2000., str. 149-159.
12. Kopal, R., *Pojmovnik kriminalističke analitike s prikazom metodologije analize telefonskih izliza*, MUP RH, *Policija i sigurnost*, 1-6, Zagreb, 2001., str. 84-97.
13. Ljubanović, V., Kralj T., Gluščić, S., *Dokazne radnje: novine u postupku utvrđivanja činjenica u prethodnom postupku*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* (Zagreb), vol. 15, broj 2/2008.

14. Manojlović, D., Razvoj modela kriminalističko-analitičke delatnosti u policiji, Revija za bezbednosti, Godina II, broj 10, Centar za bezbedonosne studije, Beograd, 2008.
15. Pokaz, I., Obavještajni proces, Konferencija UHMS: Poslovanje i sigurnost, Zagreb, 2009.

Pravni propisi:

1. Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske, Narodne novine br. 79/06, 105/06 (pročišćeni tekst).
2. Kazneni zakon, Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15 (pročišćeni tekst).
3. Zakon o policiji, Narodne novine br. 34/11, 130/12, 89/14, 151/14, 33/15, 121/16.
4. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine br. 76/09, 92/14.
5. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14 i 70/17.,
6. Zakon o državnom odvjetništvu, Narodne novine br. 76/09, 153/09, 116/10, 145/10, 57/11, 130/11, 72/13, 148/13, 33/15, 82/15.
7. Zakon o sustavu domovinske sigurnosti, Narodne novine br. 108/2017 od 8.11.2017.,
8. Strategija nacionalne sigurnosti republike hrvatske, Narodne novine br. 73/2017.
9. Nacionalna strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma, Narodne novine broj 139/2008.

Vrela s Interneta:

1. European Criminal Intelligence Model, <http://www.homeoffice.gov.uk/documents/eu-media-brief-intell-policing>
2. EUROJUST, <http://eurojust.europa.eu/index.htm>
3. FBI, <https://www.fbi.gov/about/leadership-and-structure/intelligence-branch>
4. OLAF, http://ec.europa.eu/anti_fraud/index_en.html
5. Crime Reduction, <http://www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/>
6. Central Intelligence Agency-CIA, <https://www.cia.gov/index.html>
7. www.jratcliffe.net

V. POPIS SLIKA

Slika br. 1 - Ustroj i organizacija sigurnosno-obavještajnog sustava Republike Hrvatske

Slika br. 2 - Shema postupka obrade podataka

Slika br. 3 - Shema procesa National Intelligence Model (NIM).

Slika br. 4 - Prikaz modela analize kriminaliteta i kriminalističke obavještajne djelatnosti.

Slika br. 5 - Reaktivno postupanje nasuprot proaktivnom postupanju.

Slika br. 6 - Prikaz "three-i modela"

Slika br. 7 - Prikaz obavještajnog procesa

Slika br. 8 - Detaljni prikaz obavještajnog procesa po fazama

Slika br. 9 - Detaljni prikaz stadija analitičkog procesa

Slika br. 10 - Kriminalističko analitičke forme